

LUBJANSKI ZVON

vii.

MESEČNIK ZA
KNJIŽEVNOST
IN PROSVETO

1908

Vsebina julijskega zvezka :

1. I. C.: <i>Sonet</i>	385	
2. Vladko Kuret: <i>V gaju</i> . (Konec prihodnjič.)	386	
3. Ljudmila Poljanec: <i>Carigrajske vizije</i>	396	
4. Dr. Jos. Tominšek: <i>Slavna in bedna Italija</i> . (Dalje prihodnjič.)	399	
5. Milan Pugelj: <i>Matija in njegova ljubezen</i> . (Konec.)	407	
6. Vojeslav Molè: <i>Pesem brez besed</i>	314	
7. Zofka Kveder-Jelovšek: <i>Dogodek s potovanja</i> . (Konec.)	415	
8. Podlimbarski: <i>Iz starih zapiskov</i> . (Dalje prihodnjič.)	422	
9. Fr. Strnad: <i>Sodoma</i> . (Dalje prihodnjič.)	428	
10. Vojeslav Molè: <i>Križ v polju</i>	433	
11. Dr. Ivo Šorli: <i>Nevesta</i> . (Konec prihodnjič.)	434	
12. Dr. Fran Ilešič: <i>Zanimiv versko-kulturni preokret v Bosni</i>	439	
13. Književne novosti.		
<i>S. Gregorčič: Poezije. — Vida Jerajeva: Pesmi. — Janeza Trdine zbrani spisi. V. knjiga. — Dr. Iv. Merhar: Zabavna knjižnica „Slovenske Matice“ XIX. (1907). — Anton Breznik: Besedni red v govoru. — „Carniola“, Zeitschrift für Heimatkunde.</i>		443
14. Glasba.		
<i>Anton Kosi: Slava domovini.</i>		446
15. Splošni pregled.		
<i>L. Peruzzi: Cesarjev spomenik. — Trubarjevo slavje. — Dr. Fr. Ilešič: Grof Krsto Franjo Frankopan († 1671) kot slovenski pisatelj. — Dr. Fr. Ilešič: Gorski Venec. — Dr. Fr. Ilešič: Slovanska stenografija. — F. Pl.: Slovenski pesniki v italijanskem prevodu</i>		446

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po eden pot na mesec v zvezkih ter stane vse leto 9 K 20 h, pol leta 4 K 60 h, četrt leta 2 K 30 h.

Za vse neavstrijske dežele po 11 K 20 h na leto.

===== Posamezni zvezki se dobivajo po 80 h. =====

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: Valentin Kopitar.

Upravništvo v „Narodni tiskarni“ v Knaflovih ulicah št. 5. v Ljubljani.

Lastnina in tisk „Narodne tiskarne“ v Ljubljani.

Sonet.

Deset let, mislim, da je že minilo ;
samotnih let. Zašel sem v tuje kraje,
na klance brez počitka in postaje ;
kar je grenkob, to srce jih je užilo.

Kaj se očém je trudnim zasvetilo ?
Ti si, ki sem te sanjal trepetaje,
jesenska sladka luč za mrtve maje,
za sto trpljenj stokratno povračilo . . .

Vse to je le spomin od onstran jarka :
bolnik že sluti večnosti sijaj
in predno mu oči zatisne starka,

odgrne jim Gospod nebeški raj ;
v bolest poslednjo sije luč prežarka —
še en smehljay, nič več na vekomaj!

I. C.

V gaju.

Spisal Vladko Kuret.

(Dalje.)

jiju ljubezen se je večala vedno bolj in bolj. Drug brez drugega ne bi mogla živeti, smrt enega bi bila smrt drugega. Mogočna je bila ta ljubezen, mogočna kakor to široko in ponosno morje; močna je bila kakor trdna skala pod gajem, ki je kljubovala že sto in sto let valovom. Mogočna in močna je bila ta ljubezen, ker je bila plemenita in ker je stremila za plemenitim ciljem. A včasih se jima je zazdelo, da je ta cilj nedosežen in daleč, kakor je nebo daleč in nedosežno, in čim bolj sta se mu bližala, tem bolj se je oddaljeval. Še vedno sta se shajala, brez skrbi sta živela le svoji ljubezni in nista pomislila, da bi se utegnilo zgoditi kaj, kar bi ju ločilo na veke . . . Ni mislil on na to, da je ona hči bogatega mornarja, ni mislila ona na to, da je on reven ribič. Ni mislil Ivo na to, da jo lahko izgubi, dokler ga ni spomnilo nekaj.

Gorek nedeljski popoldan je bil in mornar Ivo je ležal v gaju pod cipresami. Skrit je bil v visoki travi in večkrat je čul, kako sta se dva pogovarjala o Marici. Pogledal je na morje: proti gaju sta veslala Maričin oče in bogati mornar Fran. Ko sta bila dospela do gaja, je čul sledeči pogovor:

„Torej velja?“ je dejal mladi mornar.

„Da, ko se pogovoriva z očetom,“ je odvrnil Maričin oče.

„Saj ni niti potreba; oče ve o moji nameri in vi veste, v kakih razmerah smo.“

„Potem moraš govoriti z Marico.“

„Bodem, toda trdo pojde.“

Maričin oče je razširil obraz in se zagrohotal.

„Kako trdo? Če jaz hočem? Kdo ukazuje?“

„Dругega ljubi, Aninega Iva!“

„Kaj? Ni mogoče! Onega berača?!“

„Da, onega ubogega ribiča.“

„Ni mogoče! Fant, lažeš — ni mogoče!“

„Da ne bi tako bilo! A ljubi ga in ne bode ga pustila.“

„Bodemo videli. Da jaz tega nisem vedel! Je gotovo?“

„Gotovo, na skrivnem se shajata.“

„Grom in strela, velja, fant, velja! V dveh tednih bode poroka. Jo bodem že jaz pripravil, Marico.“

Segla sta si v roke in odveslala . . .

Kako dolgo je ležal, ni vedel niti sam. Trda noč je bila, ko je dospel od morja Maričin glas.

Ivo je dvignil samo glavo. Čemu bi ji odgovarjal? Čemu se odzival? Saj je bilo vse zaman, saj je minilo vse! Čemu bi jo zaklical? V morje bi skočil, konec bi bilo boli in tuge . . .

Od morja se je zopet oglasila Marica, a njen glas je bil tužen, ihteč.

Ivo je dvignil iznova glavo in zavpil zamolklo: „Hooj!“

A glas ni dospel do nje; težak je bil in votel, obtičal, zamrl je v noči . . .

Ivo je ležal kakor v omotici. Kakor da mu je padlo nekaj težkega na prsi in obležalo na njih, tako težko je dihal; in v glavi mu je šumelo, kakor da bi ga bilo udarilo nekaj in mu jo zdrobilo. Uničena je bila sreča, uničena up in nada; le nekaj grenkega, težkega je bilo v njegovem srcu, obup in grozna bol. Kaj jim je storil, da mu je nočejo dati? Mari je tak siromak? Berač? — Oh, nikogar ni še ničesar prosil, pošteno mu je njegovo ime, morda bolj pošteno nego njegovo, ki ne ve povedati, kako je obogatel. Hej, če bi on hotel! Lahko bi dobil bogato, kadar bi hotel, bi jo dobil. A njegova Marica, katera ga ljubi? Ah, konec je vsega, sreče in ljubezni! Poznal je njenega očeta. Naj se brani Marica, kolikor hoče — prisilil jo bode vendarle. Izgubljena je bila Marica zanj, za vedno izgubljena . . . Četudi bi se branila bogatega Frana, prignal bi jo njen oče v cerkev, za lase bi jo privlekel in jo prisilil, da ga poroči . . .

„Hoj, mornar, hoj, hooj!“

Marica se je oglasila zopet in njen glas je bil žalosten, zategnjen. Kakor da bi se vlačil skozi noč, kakor da bi se plazil počasi po morju, je prihajal in se ovijal okoli cipres.

Ivo je stopil pokonci in zavpil v noč . . .

Ihte je dospela, vso pot je jokala; kajti njeno lice je bilo vse mokro od solz.

Ivo je zadrhtel na vsem životu, temna slutnja ga je obšla. Objel jo je in jo poljubljal na solzne oči.

„Ivo, moj sladki Ivo!“ je zaihtela Marica. „Zbeživa, kamor hočeš, proč odtod, daleč, daleč!“

Nekaj ga je stisnilo za grlo, kakor s trdimi kleščami ga je držalo in mučno je dejal:

„Čemu? Konec je vsega! Zbeživa? . . . Kam? . . . V Trstu naju že ustavimo.“

Položil jo je v svoje naročje in jecljaje ji pravil, kar je zvedel danes, o koncu sreče in nad, o svojem obupu. Ni je tolažil, s čim? Saj se je dvigalo nekaj groznega v njegovem srcu, da bi jo objel zadnjikrat, nasitil se nje ljubezni in se zagnal z njo globoko v morje, na dno, da ne bi videla nikoli več belega dneva, mehkih mesečnih noči. Saj se mu je zdelo vse sovražno okoli njega, morje s svojim bučanjem, noč s svojimi glasovi, gaj s svojimi cipresami. Vse se mu je zdelo sovražno, razen njegove male, sladke Marice, ki je trpela z njim kakor on in morda še bolj nego on . . .

A Marica se je stiskala k njemu in ga prosila obupno:

„Moja smrt bode; reši naju, mene in sebe, Ivo! Saj si močan, saj se ne bojiš ničesar . . .“

Nevedna je bila in šibka, brez pomoči, zato ga je prosila.

„Kaj naj naredim?“ je dejal Ivo. „Pribeži k moji materi!“

„Nič ne bo iz tega. Nocoj mi je dejal oče, naj se pripravim, ker me pride snubit Fran. Rekla sem mu, da ga ne maram, da ga ne ljubim; prosila sem ga. A on me je tepel, za lase me je vlekel in grozno je klel. Oh, moj Bog!“

„Tepel te je?“ Zastokal je od boli . . . Njo je tepel, ki je bila nežna kakor otrok, njo, katero je on oboževal, katere se ni upal niti dotekniti.

„Da! Pokleknila sem pred njega in ga prosila, a on me je sunil od sebe, da sem se zvrnila po tleh.“

Ivo je zastokal zopet, divje je zaškrtal z zobmi.

„In ko sem ležala na tleh, me je suval z nogo in me klel!“

Ivo se je oprl ob cipreso in ječal. Velika je bila bol v njegovem srcu, velika kakor obup. Ubil bi njenega očeta, mornarja Frana, ves svet bi zdobil, če bi mogel. Prijel se je za prsi in stisnil zobe, da ni zakričal iz obupa . . . Zamislil se je globoko, a ob njegovi strani je jokala Marica. Smilila se mu je; za njega trpi, za svojo ljubezen trpi kakor mučenica. In njen oče jo je tepel surovo, suval je z nogo nje nežno, šibko telo, vlekel jo je za nje lepe, zlate lase. Ah, da bi bil on tam . . . Ivo je zaškrtal z zobmi in stisnil pesti . . .

„Minilo, vse je minilo, Marica!“

Ni mu odgovorila; drhtela je po vsem telesu in jokala . . . Ivo se je vrgel v travo in pritisnil svoje vroče prsi k hladni, rosni zemlji . . .

Molče je ležal na zemlji. Iz daljave, iz noči je dospela melanholična nežna in žalostna pesem, trepetajoče je priplula samo za hip od morja, izginila nato zopet v noči, zamrla je v daljavi kakor luč, ki zatrepeta v noči in izgine v noč, kakor up, ki zaplapola v srcu in zamre zopet.

„Čuj, Marica, morda se je razjezil tvoj oče le za hip. Šel bom k njemu, prosil ga bom, uveril, da je najina smrt, če naju loči . . . Upaj, vse bode dobro!“

Prepričevalno je govoril, kajti velik up se mu je dvignil v srcu in zaplapolal kakor luč v temi, kakor pesem v daljavi.

A Marica je zaihtela še huje.

„Ne, ne! Dejal je, da te vrže čez prag, da te ubije, če prideš v hišo; še huje bi bilo!“

Up je zamrl zopet. Ivo je sklonil glavo in molčal.

Tiho je bilo v gaju in temno. Valovi so šumeli lahno, dobro se je čulo, kako so padali kamenčki v morje; lahno so udarjali valovi ob breg, in vendar se je zdelo včasih, da se drobi in poka visoka skala . . .

Marica se je prigenila k Ivu, objela je njegovo glavo in ga poljubila na oči.

„Čuj, Ivo, na Barbano pojdeva, k Mariji. Svečo ji bodeva nesla in jo prosila, naj omeči srce očetu!“

Velik up se je dvignil v srcu, a sedaj je zažarel in gorel . . .

„Prav imaš, Marica. Ne obupavam še; tri sveče ji bodeva nesla in jo prosila milosti.“

„Da, tri sveče, in ne bodeva čakala božje poti osmega septembra. Sedaj kmalu bodeva odplula, jeli?“

„Ah,“ je dejal tužno Ivo, „ladje nimam. Vse je na morju, vse ribari in ne vrnejo se pred petnajstimi dnevi. Ah, in pot na Barbano je tako dolga!“

Ivo se je zamislil za hip . . . tu se zbudi trden, močan sklep v njegovem srcu.

„Marica, veslal bom! Pot je dolga, a Marija bode pomagala; močan sem dovolj. Veslal bom in se mučil, da pridem do nje, da jo morem zapositi milosti; trudil se bom in mučil, samo da pridem do nje; naj ji bode to v dokaz mojega velikega zaupanja do nje; veslal bom.“

Marica se je zasmehljala srečno in ga poljubila hvaležno. Izginil je obup, minila je bol . . . Tiho sta se menila in poljubovala in nista videla, da je švignila senca mimo gaja . . .

„Večji čoln bodem vzela, ker je daljši in ožji in ker se laže vesla. Veslala bodeva čez morje, saj ne bode nevihte. Molila bodeva in ji nesla tri sveče!“ . . .

Nebo se je belilo, ko je odgovarjala Marica od morja veselo: „Hoj, Ivo, hoj!“

*
*
*

Temna noč je še bila, ko je odveslal mornar Ivo s svojo Marico proti Barbani. Morje je bilo lahno razburjeno. Počasi se je pomikal čoln dalje in komaj je izginila obala v noči, je lil Ivo že pot curkoma po licih. Njegove močne roke so se trdno vpirale ob vesli, da sta se zvijali in škripali.

Dolga, brez kraja je bila pot. Izginila je obala, za čolnom je ginilo morje, valovi, a pred čolnom se je dvigalo brez mej, brez konca. Ura je minila za uro počasi in zdele so se dolge kakor dan . . . Celo pot nista govorila med seboj. Marica je sedela sključena nasproti Ivu, držala v roki sveče in molila. Če je pomislila na svojo ljubezen, so ji silile solze v oči in usta so se stiskala na jok. Če je pogledala Ivo v obraz, na potno čelo, jo je zbolelo srce . . . Ah, kako lepa in upov polna je bila prva božja pot na Barbano! In sedaj? —

Jutro se je dvigalo izza morja, ko sta bila sredi morja Ivo je bil že ves izmučen. Neprenehoma je veslal, le včasih je postal, obrisal si znoj raz čelo, omočil si glavo z vodo in prijel zopet krepko za vesli; in zopet je švignil čoln dalje, zastal je nato za hip, nagnil se na stran, zazibal se in šinil dalje . . . Smilil se ji je Ivo; koliko se muči, si je mislila, samo da dospeta do Marije, samo da jo moreta prositi milosti. Njegovo gladko čelo se je nagrbančilo, oči so se zagledale nekam, ustnice so se stisnile krčevito. A njegove roke so se napenjale, vsaka žila, vsaka mišica se je poznala; mokre so bile roke od znoja in kakor stroj so se dvigale enakomerno in padale . . .

Popoldne je bilo že, ko se je pokazala zopet istrska obala; a samo malo časa se je videla, kmalu se je potopila v morju.

„Prav veslam!“ je dejal Ivo. „Na pol pota sva!“

Prijel je zopet za vesli in veslal krepkeje. A ko mu je pogledala Marica v potni obraz, se ji je zasmilil in v srcu je začutila veliko hvaležnost. Vedno bi mu bila hvaležna, nikoli ga ne bi pozabila. Sklonila se je k njemu in ga prosila tiho:

„Počivaj, Ivo!“

„Nisem truden, Marica!“

In kakor bi hotel dokazati, je zaveslal zopet krepkeje . . . Solnce se je bolj in bolj bližalo morju . . . A pot se je zdela vedno daljša in Ivo je hropel in sopel vedno teže . . . Velika je njegova ljubezen, si je mislila Marica, da toliko trpi. Bogve kaj bi potrpel, samo da bi ju uslišala Marija . . . Smilil se ji je, da je zastokala, da so se ji orosile oči.

„Zakaj jočeš, Marica?“

„Ah, kako se mučiš, Ivo! Si truden?“

„Nisem. Potrpi, Marica, okoli polnoči bodeva v Barbani.“

Vedela je, da je truden, da je izmučen, da ga morajo boleti roke, kajti videla je, da so se stiskale mišice, kakor da bi jih napadal krč. Skoraj dvanajst ur je že veslal, a ni se še videla Barbana; morje se je razprostiralo za njim, morje pred njim, nikjer početka, nikjer konca; le včasi se je prikazala na levi ozka, fina proga, obala, in izginila zopet. In čoln se je pomikal počasi, sunkoma dalje, enakomerno in enolično sta udarjali vesli ob valove. Kakor stroj so se dvigale roke in niso počivale; in Ivo je sopel mučno, pot mu je lil po obrazu, vsa košulja mu je bila premočena, da je visela ohlapno ob životu . . . Ah, izmučen in utrujen je bil, utrujen na duši in telesu . . .

Solnce je že zahajalo, napol se je bilo že potopilo v morje. In zdelo se je, da se je razlilo zlato po morju, od tam, kjer se spaja morje z nebom vprav do čolna; zdelo se je, da drči čoln po samem zlatu, daleč, daleč, bogvekam . . . zdelo se je, da se vrti solnce okoli njiju, da postaja večje, da se jima bliža . . .

Ivo je dvignil vesli iz morja, in ne da bi se bil ozrl, je vprašal:

„Se vidi že Barbana?“

„Ne vidi se še, Ivo!“

Molče je pomočil roke v vodo, in sedaj je zapazila, da so vse žuljave in krvave; in zbolelo jo je srce, da je zastokala.

„Počivaj, Ivo!“

„Ne joči, Marica! Nisem toliko truden, Marija naju bode uslišala.“

Poprijel je zopet za vesli in čoln je švignil dalje . . . Solnce se je pogreznilo v morje, zlato je izginilo; le zlat obroč se je razširjal ob nebu in ginil počasi. Luna je priplavala na vzhodu, a bleda je bila, komaj se je poznala; hladen mrak je padal na morje.

Ivo je hropel teže, prsi so se mu dvigale hitro; z ustnic mu je izginila barva, čelo mu je bilo blede, napol pokrito s strjenimi lasmi. Često je počival in vsakikrat vprašal:

„Se vidi Barbana?“

„Ne vidi se še, Ivo!“ je odgovorila Marica tiho in žalostno.

Truden je bil in izmučen. V glavi se mu je vrtelo in tako težka je bila, da mu je klonila večkrat na prsi; roke in noge so ga bolele, kakor da bi mu bile polomljene kosti; dlani so ga ščepele, kajti koža je bila vsa odrgnjena. Omahoval je in omahnil bi bil, da se mu ni zazdelo, da se je sklonila Marija nad njega in mu zašepetala: „Ne obupuj, uslišala te bodem!“ Krepkeje je prijel za vesli; dalje, dalje! . . . Prikazala se bode točka na obzorju, dvignil se bode iz morja oglejski stolp, prikazala se bode Barbana . . .

Od morja se je dvigal mehkek hlad, nežen veter je pihljajl preko lica in hladil čelo. Zibal se je čoln in uspaval. Spanec je padal Ivu na oči; njegove roke so veslale počasneje, čoln je postajal in le ob sunkih se je pomikal dalje . . . Ah, težka je bila ta božja pot, bolj mučna, nego bi se plazil po kolenih na Sveto goro! Ah, koliko se je mučil in koliko se še mora mučiti, da dospe do Barbane! Najrajši bi se ulegel v čoln in zaspal, in naj bi plul čoln, kamor bi ga morje neslo. Čemu se mora toliko mučiti? O, da bi bil bogat, ponujali bi mu Marico in jo silili; sedaj pa jim je berač, ubili bi ga, če bi ga mogli, plačali mu s smrtjo življenje, katero ji je bil rešil . . . Čemu mu je nočejo dati? Saj preživlja že toliko let svojo mater, prihranil si je celo nekaj in tudi Marico bi lahko preživljal. Čemu ga mučijo, njo in njega? Čemu kličejo prokletstvo nase? . . .

Morje je ginilo kraj njega; obup se ga je polaščal. — Končalo je vse, minilo. Nikoli več ne priveslam do Barbane, nemogoče! — In kaj bi ga brigalo! Saj ni čutil nič več, saj ni bil živ več . . . Morje je izginilo, in zazdelo se mu je, da se ga je ovilo nekaj, da ga je vrglo nekaj v zrak; zazdelo se mu je, da ga vleče na dno kakor težek kamen, da pada v morje. In k njemu se je sklonil usmiljen obraz in mu podajal roko. Marija Barbanska! . . . Ivo je zastokal in padel . . . ni mogel doseči roke . . . nad njim, okoli njega je bilo morje, pod njim je bilo morje, nikjer dna, le morje, samo morje . . .

„Ivo! Ivo! Čuj, Ivo!“

Odprl je oči in pogledal čudoma. Noč je ležala nad morjem, luna je vzhajala na vzhodu in posrebrnila morje.

Marica ga je pogledala solznih oči in dejala:

„Zaspal si, Ivo!“

Sram ga je bilo. Prijel je krepko za vesli in dejal tiho:

„Zamislil sem se, Marica!“

Marica ni rekla ničesar, le hvaležno ga je pogledala. Oh, koliko trpi, si je mislila, in velika bol jo je obšla. Sklonila bi se nad nje-

gove krvave roke in jih poljubila. In ko je omahoval, je molila tiho. „Marija Barbanska, pomagaj!“ — je vpila nje duša, a nje usta so šepetala gorečo molitev. S strahom in upom v srcu je neprestano gledala proti severu, kdaj zablešči luč v daljavi, kdaj se dvignejo iz morja temni obrisi barbanske cerkve. In ko je tako gledala na morje, se je vedno vpraševala, kdaj bode konec.

Ivo je hropel . . . z muko je veslal dalje in se zamislil zopet. Iste misli so bile. — Nikoli ne bode konca, si je mislil, nikoli. Morje spredaj, morje zadaj, brez cilja, brez kraja . . . Ni čutil uda več. Omahoval je vedno bolj in bolj in spanec mu je lezel na oči. Težka utrujenost je padala kakor svinec nanj. Vselej, kadar je omahoval, je pogledal Marico, a ko je videl veliko tugo na njenem obrazu, tedaj ga je obšla divja bol, obup, kes se je zbudil v njegovem srcu. Padel bi pred njo in je prosil odpuščanja. In krepkeje je prijel za vesli . . . naj bode, veslal je dalje in veslal bode dalje, dokler mu ne minejo moči; trpel bode, samo da more trpeti zanj, ki ga toliko ljubi! . . .

Luna je veslala sredi neba in zdelo se je, da teče za njima. Kakor bleda, neizmerna puščava se je razširjalo morje, kakor gladka, bleščeča bela tla, kakor brezmejna ravan brez drevja, brez hiš, brez holmov.

„Ivo, veslaš prav?“

„Prav, Marica. Še tri ure!“

Z večjo muko je veslal dalje. Vso noč in ves dan sta bila na morju in nista srečala ne ladje, ne parnika. Sreča, da je bilo morje ob tem času navadno mirno. Gorje, če bi se dvignil vihar — pokopal bi ju za vedno! — Ah, in bilo bi skoro bolje, si je mislil Ivo. Nikoli ne bode konec morja, zgodilo se bode, da omahne, da ostane na morju. Ozrl se je, a morje se je vedno enako razprostiralo, ni se dvigal še oglejski stolp. Da bi videl vsaj znamenje barbanske obale, z večjim upom bi veslal . . . Precenil je svojo moč, ko je sklenil veslati na Barbano. Ni mislil, da je pot tako dolga . . . Ah, vedel je: še malo časa, morda trenotek še in pošle mu bodo moči! In potem je konec vsega, vsega, konec upov in sreče, obupa in boli . . . Ozrl se je iznova, a morje je bilo, samo strašno morje, kamor je pogledal, samo morje s svojim mrzlim bleskom. In zazdelo se mu je, da se širi morje, da se veča, da ga ne bode nikoli konec; in kakor se je večalo morje, tako se je večal njegov obup . . .

A Marica je ihtela in molila: „Marija Barbanska, daj mu moči, utrdi ga v upu!“ — Maričina duša je plakala in prosila pomoči;

nje vzdihni so hiteli čez morje, skozi noč do Marijinega hrama in prosili ponižno.

Ivo pa je gledal mrklo predse, hropel težko in zadnje moči so mu ginile. Utrujenost se je izpremenila v eno veliko bolečino; ni čutil glave več, ni čutil rok in nog, ni čutil srca . . . Trenotek se je bližal, ko mu izginejo vse moči. Zaman se je oziral . . . bogve kje je bila še obala! Hkratu se ga je polastil obup: Čemu čakati do zadnjega trenutka, čemu čakati smrti . . . Bogve če vesla prav! Za obzorjem so izginile zvezde, po katerih se je ravnal, potopile so se v morje in okoli njega vedno še morje, samo morje kakor velik krog in on na sredi. Kamor je pogledal, povsod enaka daljava, nikjer obale, nikjer znamenja, nikjer luči . . . Bogve kam vesla, bogve!

Čemu čakati smrti! Ah, zagnal bi vesli v morje in objel Marico, poljubil jo zadnjikrat in se vrgel z njo na dno, in nihče ne bi ju ločil več . . .

Nebo je bilo čisto, le sivkast oblaček je plul nad čolnom. Bogve odkod je prišel . . . iz morja se je dvignil, lahko je plaval čez nebo in potopil se bode v morju . . .

Ivu sta padali vesli iz rok, ker sta bili gladki in krvavi; in čoln se ni pomikal dalje, le vrtel se je. Ivo je začutil z grozo v srcu, da se bliža usodni trenotek. Hotel je dvigniti roko, da bi si obrisal znoj raz čelo, a ni je mogel. Prijel je za vesli, hotel se je opreti, a ostali sta mirni, kakor da bi bili obtičali v vodi . . . Vzdihnil je, roke so omahnile, glava mu je klonila na prsi in zahropel je težko:

„Ne morem dalje . . .“

Marica je zaplakala grenko in si pokrila obraz z rokami; solze so curljale skozi prste, padale na čisto, belo krilo in je mazale.

Ivo se je dvignil napol, a omahnil je in padel na obraz čez rob, in padel bi bil v morje, da ga ni prijela Marica za roko. Pokleknila je k njemu in ga objela.

„Ti je slabo, Ivo? Ah, moj ubogi Ivo!“

„Vsega je konec, Marica; Marija naju ni uslišala.“

„Upaj, upaj, moj ubogi Ivo! Ni še vsega konec.“ Ihtela je in mu brisala pot raz čelo, oči in lica. Zajela je vode in mu hladila pekoče, krvave roke. Nato je prijela za vesli in počela veslati. Zvijala se je in opirala ob veslo in jokala.

Ivu se je smilila. Solze so mu stopile v oči in mu polzele po licih.

„Pusti, Marica, ne muči se! Vsega je konec.“

A ona ni odgovorila. Kakor blazna se je opirala ob vesli, obraz ji je pordel, lasje so ji zlezli na čelo in njeno šibko, nežno telo se je zvijalo in upiralo.

Ivo pa je ležal in stokal. Vse se je vrtelo okrog njega, vse je izginilo. Morje se je dvigalo do neba, nebo je padalo na morje. — Bledlo in mešalo se mu je v glavi . . . Nekaj ga je vrglo v zrak, ovilo se ga, vleklo ga na dno . . . in padal je globoko . . . in nad njega se ni sklonil usmiljen obraz, nihče mu ni pomolil usmiljeno roke . . .

„Ivo! Ivo! Glej luč, glej Barbano!“

Dvignil se je in pogledal na morje. Res, v daljavi je zabrlela luč in zamigljala; zdelo se je, da se ziblje in da plava na morju. Izginil je obup iz njegovega srca in zazdelo se mu je, da pluje nova kri po njegovih žilah, da je dobil novih moči.

Padel je na kolena pred Marico in položil glavo v njeno naročje.

„Odpusti, Marica, da sem omahoval, da sem obupoval!“

Marica pa se je sklonila nad njega in ga poljubovala na oči, ihtoč veselja.

Ivo si je ovil roke z robcem in prijel za vesli. Luč se je večala, v daljavi se je dvigala iz morja Barbana.

Veslal je z vso močjo, in ko se je ozrla Marica v njegov obraz, je videla, da so mu polzele solze po licih, da so trepetale njegove ustnice in molile . . . — — —

Glava mu je bila težka in kolena so mu klecala, ko je stopal proti cerkvi . . . Izpovedala sta se, da bi bila njiju molitev čista in pobožna. Pokleknila sta pred Marijin oltar in molila . . . Marica je dvigala ponižno roke in prosila milosti; in njena duša je molila: Marija pomagaj, pomagaj! Potožila ji je vse svoje gorje, razkrila ji je vso svojo deviško dušo in jo prosila milosti. In zaupala je v njeno milost. Koliko zlatih in srebrnih src je viselo tu, ki so jih podarili Mariji! Ubogi in bogati, zdravi in bolni so romali sem in je prosili pomoči. Koliko ladjic je viselo tu, ki so jih darovali mornarji Mariji; koliko z zlatom vezenih imen je bilo tu, in vse v čast le njej, ki je bila tako usmiljena! Še niže je sklonila glavo in z upom v srcu je prosila ponižno in pobožno: Marija, pomagaj!

Mornar Ivo pa je klečal in molil skesano; kakor cestnar v svetišču je klečal s sklonjeno glavo, trkal si na prsi in molil: „Odpusti, Mati, da sem obupaval, da sem dvomil! Odpusti meni grešniku!“

Priklonil se je k oltarju, poljubil nje v zlato vezeno ime in prosil skesano: „Nisem vreden, a odpusti!“

Čeprav je bil truden, je vendar klečal neprenehoma in molil. In ko je videl, kako goreče moli Marica, kako vpira svoje oči v Marijo, tedaj si je potrkal vnovič na prsi in prosil: „Usmili se, radi nje, ki je čista in nedolžna.“

Popoldne je že bilo, ko so ugasovale njiju sveče, ki sta jih prižgala v čast Mariji. In ko je pokleknila Marica zadnjič pred Marijo, se ji je zazdelo, da jo gleda mileje, da se ji je zganil obraz... in up, velik in trden, ji je živel v srcu...

Pot je bila zopet težka in mučna, a trpela sta molče, celo pot sta molila... Ah, mučna je bila ta božja pot, mučna in težka...

* * *

(Konec prihodnjič.)

Carigrajske vizije.

II.

Bila pomlad je... in v pomladi deva,
v očeh ponos in v srcu sveti mir...
In vitkorasle jelke bil ji stas je
in lahkonože srne njen korak...
Tak cvete včas, svetu nepoznana,
vijolica med trnjem, skrita v mir —
Raduje se okolica nje dihov,
življenje svoje in svoj cvet živi...
A kratek bil ji cvet in sreča kratka!
Odršana je iz domačih tál,
ukradena — in za denar prodana...
Oko jo našlo je — nevredno vida,
srcé — nevredno njenega krasú! —
Govoril mož besede je medene
in s hlinobo si odprl je pot v srcé...
In dejal ji je: „Ti si mi jasen dan!
Nikar ne bodi meni noč brez zvezd!
Nebo si meni, — ali grozno peklo!
Življenje srečno — ali bridka smrt! —
Ah, bodi meni dan, nebó, življenje!...

Pomlad je zunaj . . . pojdiva v pomlad,
napijva se razkošja! . . . Glej, v ljubezni
dehti grmičje, slavec toži v noč,
v objemu lovor z oljko šepetá . . .“

* * *

. . . Prodana, ah, prodana za denar!
Zaklepa zdaj haremski jo vratar! . . .
Zaklepa jo — a srca ji ne vklene . . .
in deklica — ko mlada roža vene.
In v solzah toži zvezdam svojo bol,
a v večem molk zagrjnene blesté . . .
I rosnim rožam toži dan na dan:
„Odkod ste ve, kje vam je domovina,
doklej ostanete na teh grobéh?
Tu pokopana je vsa sreča moja, —
tu je mladosti moje — velik grob! —
Pomlad odhaja . . . bliža se jesen . . .
in ostre sape brijejo čez plan!“ —

* * *

Umrla . . . In v molitev zatopljena
ji duša vzplavala je pred Bogá . . .
„Oprosti me verig, o Bog dobrotni —
oprosti me, ne vklepaj mi duhá!“

„Oprosti mojo dušo vseh slabosti;
verujem v tebe . . . sluti tebe duh!
Ne lažem si . . . Nikdar fantomom praznim
ni pokoril se vid, nikoli sluh! . . .“

„Naj govore o tebi, o trinogu! —
Ljubezni Bog — po tebi hrepenim!
Ti daj počitka moji trudni duši! —
A večno kazen! — — Kakor grob molčim!“

„Božanstvo ti! In kaj so ti besede?
In kaj molitev usten brez duhá?
Pregnal si angele iz svoje srede,
ohole pahnili v pekel iz nebá!“

„A raj odprl si na stežaj — trpečim
in trudnim — si zatočišče dal! . . .
Po solncu . . . po ljubezni hrepenečim
ti sam si v duši večno luč prižgal! . . .“

* * *

Zavrženo ljubezen v dar
prinesla mu je na oltar,
srcé v ljubezni strto . . .

In v srcu mir — in mir v očéh! . . .
Kdaj že je bil izbrisan greh . . .
in kdaj — nebo odprto!“

„„Prišla si trudna . . . vem — ah, vem! — —
Ukazal sem nekdam ljudem
ljubiti se na svetu!““ —

„„Učil sem vse življenje tam
ljubezni vero, — ali sam,
glej — moral sem umreti!““

„„Zato izbrisan ti je greh . . .
Usahni solza ti v očéh,
odpuščeno ti bodi . . .““

„„Kdor bol ljubezni dotrpi,
— na veke se ne pogubi! —
Ljubezen k Bogu — vodi!““ —

* * *

Tam pod cipresami žalnimi,
tam pod nebesami daljnimi,
kjer ob pomniku pomnik stoji —
tam tujka med tujci sladko spi . . .

Ljudmila Poljanec.

Slavna in bedna Italija.

Popotni vtiski. Spisal dr. Jos. Tominšek.

(Dalje.)

a sem prehodil tistih 463 stopnic na vrh kupole stolne cerkve, to se razume. Razgled z nje (okroglo 100 m visoke) je tem lepši, ker stoji nekako sredi mesta. Cerkev je ena najkrasnejših v Italiji, vsa zgrajena iz marmornatih raznobarnih (belih, črnih, rdečih) plošč, tako da učinkuje celota kakor ogromen pisan mozaik. Kupola sama je ženijalno delo Brunelleschijevo, zgrajena sila interesantno, kar se da vse presoditi, ko plezamo kvišku: zdaj znotraj, zdaj zunaj, zdaj v njenem jedru. Zvonik (campanile) stoji ločen od cerkve, takisto osmerokotni kupolasti „baptisterij“, prejšnja katedrala, s slavnimi trojimi bronastimi vrati, pred katerimi ves dan postajajo tujci, občudujoč te bronaste, vprav dramatsko uprizorjene dogodke iz biblije. — Florencia šteje skupaj 87 cerkva.

Izmed mnogoštevilnih zgodovinskih palač bodi omenjen le „Palazzo Strozzi“, ki je pravi umotvor v splošnem in vseh podrobnostih. — „Palazzo Corsini“ ima obenem galerijo slik. Čedna je, a kdo se zmeni zanjo, ko ve, da bo videl v „Pitijski palači“ (Palazzo Pitti) in njeni galeriji sploh najlepšo zbirko slik, kar jih ima z umetninami toli založena Italija. Palača „Pitti“ leži na levi strani Arna, torej v manj imenitnem delu mesta, a ob čarobno lepih Bobolijevih vrtovih in s svojim veličastjem še bolj se povzdiguje nad okolico. To je res kraljeva palača; tu so stolovali vladarji izza leta 1550. in zdaj je odmenjena za italijanskega kralja. Kraljevi lakaji postopajo okrog nje in vratar v elegantni uniformi nam pokaže, kje je galerija slik, in se elegantno pokloni za — napitninsko desetico, ki se je je očitno nadejal! Palača je nazunaj masivno zidovje, sestavljeno iz velikanskih neoklesanih skal, ostentativno robato, a v celoti umetniško disponovano. A znotraj! To je res kraljev dom in pravzaprav le tu in še v Vatikanu sem našel muzejske prostore, ki se dajo meriti z onimi, ki smo jih vajeni na Dunaju, v Monakovem, v Draždanah. Tu sem res pozabil ves svet. Strop, stene, slike — vse v soglasju. Pa kaj palača! Vidijo se tu umotvori, ki jih je treba le imenovati.

Raffael: Madonna della Sedia, Madonna del Granduca, Madonna del Baldacchino, Donna velata, Ecehiel, Madonna dell'Impannata. Tizian: „La bella di Tiziano“, Magdaleña. Rubens: „Grozovitosti vojske“. Murillo: Madonna. Tintoretto: Amor, Venera in Vulkan; Kristovo vstajenje. Dürer: Eva. — Pietro da Cortona je slikal nastropne slike iz klasične mitologije; po njih se imenujejo dvorane.

Drugi svetovno slavni muzej je v „Uficijski“ (Palazzo degli Uffizi), ob jugovzhodnem oglu „Gosposkega trga“, nasproti pravemu znamenju florentinskemu, „Stari palači“ z njenim grozečim, proti vrhu se razširjajočim kamenitim stolpom. Galerija „Uffizi“ ki je med prvimi na svetu, je sila obsežna in vsestranska, obsegajoč slike, kipe in drugačne umotvore od najstarejših do najnovejših dob. Zanimivi so takoj v prvih sobah mnogoštevilni portreti raznih umetnikov vseh dob in vseh narodnosti. — Iz staroklasične dobe je mnogo kipov: Herkules in Nesus, Atlet, Perzefona, Marzijas, Deček s trnom, Leda, Venera v kopeli, skupina Niobe v posebni dvorani, skupina borilcev, brusač in najslavnejša: Medicejska Venera. — Sicer n. pr. Tizian: Sv. družina, Flora, „Urbinska Venera“, Venera in Amor; Raffael: Madonna s čížkom, Sv. Janez, Papež Julij II. — Michelangelo: Sv. družina. Leonardo da Vinci: Oznanjenje. Zastopani so Correggio, Tintoretto, Paolo Veronese, Fra Angelico, Sandro Botticelli, Pietro Perugino itd. Nadalje so cele dvorane napolnjene s proizvodi nizozemskih in sploh inorodnih umetnikov, v prvi vrsti slikarjev.

Zelo bogat je tudi narodni muzej; posebno je tu zastopan Michelangelo. Izpopolnjuje ga zlasti „Accademia di Belle Arti“ z galerijo; v njej občudujejo osobito Michelangelovega Davida (il Gigante); sicer pa je tu treba proučevati „florentinsko šolo“, ki je izborna razpredeljena in zastopana.

Za strokovnjaka starinoslovca neprecenljive vrednosti pa je arheološki muzej v „Palazzo della Crocetta“; za staro Etrurijo so tukajšnje zbirke seveda edine na svetu; materijala je tu ogromno in razpostavljen je z vzorno skrbnostjo; zunaj na vrtu so stari etruski grobovi s pristnim svojim orodjem celo in natura počitovani. V podrobnosti se ne moremo spuščati. — V 2. nadstropju je dragocena „Galleria degli Arazzi“; tu občuduje predmete najbolj ženstvo; zbrane so namreč tu preproge. — Jaz pa sem jo odtod mahnil še v bližnjo Laurencijansko knjižnico, ki se šteje zaradi svojih 10.000 starih rokopisov med najslavnejše na svetu.

Zanimal sem se zlasti za Tacitov rokopis, ki je edini za 1. del „Annales“, nadalje so mi pokazali pandekte v najstarejšem rokopisu, Aishila, Cicerona; videl sem sliki Petrarka in Laure, rokopis Boccacciovega „Decamerone“ i. dr.

Vsi ti zavodi dajo toliko gradiva za študije in preudarjanje, da se usedemo na osrednjem kolodvoru v železniški voz z željo, če ž ne z namenom: „Na svidenje!“

VI. V domovini Romea in Julije.

Dična, orjaška Verona! Poezija in zgodovina te poznata izza prastarih dob; srce in um sta gnala tudi mene v tvoje hrame, a dobil sem v njih le zbirko važnih „zanimivosti“, primernih za objektivno spoznavanje, ni se pa vzkresala v duši ne trohica simpatije, ne iskrica sprijaznjenosti. Zdelo se mi je, da velja napram temu mestu le stališče trgovca: „Dobro robo plačam pošteno, potem grem dalje. Brez zamere in brez vdanosti“. — V Florenciji bi bival, Verono bi si le pogledal. Gledat pa bi jo ljudje naj prihajali nekaj več, zlasti iz naših krajev; kdor gre v Benetke, naj si privošči ovinek preko Verone, da bo spoznaval na živem vzorcu zgodovino starega, srednjega in novega veka, dočim mu v Benetkah stopa pred oči pravzaprav le ena doba: benečanska renesansa. V današnjih razmerah dohajajo v Verono večinoma potniki iz Nemčije, pa tudi ti le mimogrede, ker se jim mudi dalje na jug; naši obligatni benečanski izletniki pa bi si mogli nekdanjo mogočno avstrijsko trdnjavo ogledati z vse drugačnimi očmi. Tem laglji bi jim bil potem povratek domov: Benetkam se ne pozna bivše avstrijsko gospostvo, v Veroni in daleč okrog nje pa so njega sledovi — v veliko korist Italijanom — še kaj dobro ohranjeni.

V hladni sapi zgodovine pa se poigrava tudi zefirski dih poezije, oblažujoč trpke spomine . . .

Izborna sem prespal zadnjo noč meseca julija preteklega leta v čednem hotelu v Veroni. Sicer sta mi bila zvečer dva komarja pela pretečo svojo uspavalnico, a bil sem preutrujen, da bi se zbal njunih pikov. Vstal sem zjutraj zgodaj, proti italijanski popotniški praksi; kajti ker se vse italijanske zbirke otvarjajo obično šele ob deseti uri ali še pozneje, ljudsko gibanje pa se razvija zlasti proti večeru in po noči, zato ni zjutraj pravega posla. Omenjenega dne pa me ni strpeló v postelji in v senčnati sobi; nad malim dvoriščem je bil razpet kos tako čistega neba in ob oknu je šepetal tako prijeten vetrič, da sem hitro stal na ulici (bila je „Via nuova“) in se

požuril, da pridem malo izven hiš. Krenil sem mimo starega amfiteatra na levo po široki senčnati Via Pallone proti Adiži. Spotoma se spomnim, da me ta pot dovede do zanimivosti, ki je ne sme zgrešiti nihče, kdor pride v Verono: do groba Julije, „Tomba di Jiulietta“, kakor je zabeleženo na mestnem črtežu.

Tiho je še bilo po ulici in nemoteno mi je le lebdel pred očmi nedosežno lepi Shakespearjev slavospev ljubezni, uprizorjen za vse čase v nežnostrastni dvojici: Romeu in Juliji. Desno stran ulice spremlja orjaško srednjeveško mestno obzidje, zdaj pretvorjeno v dolgo raztegnjeno vojašnico, ki se končava malo pred Adižo. Na koncu vojašnice je treba zaviti iz Pallonske ulice na desno; tu šumi v Adižo bobneči Adigetto, rokav glavne reke, potegnjen kot obrambni jarek za starim obzidjem. Prestopivši Adigetto, sem stal na planem, travnatem prostoru z nebrojnimi pregrajami: to je — konjsko sem-njišče; dvakrat na leto (marca in oktobra) je namreč v Veroni velikanski osemdneven konjski semenj. Zdaj pa je prostor seveda sameval in jaz sem bil v zadregi, kje naj iščem „Julijinega groba“ v tem prozaičnem obližju. Naposled sem pri hlevišču vendar našel nekakega hlapca, ki mi je vsaj potrdil, da sem na pravem potu, in mi je tudi pokazal poslopje, kjer kažejo tisti grob (tomba), s pripomnjo, da je za vstop še prezgodaj, ker varuh (custode) še ni niti vstal. Ko pa sem mu nujnost svoje radovednosti dokazal z dvajsetico, je malo preudaril, potem me je peljal vstran k neki hišici in tam je z bobnanjem in z jezikom dosegel, da je najprej skozi okno prvega nadstropja pokukala kuštrava ženska glava in da je nazadnje po vratolomnih stopnicah smuknila k nama kaj jezična Italijanka, ki se je predstavila kot sestro varuhovo.

In šli smo odpirat „Julijin grob“! Videl sem čedno kapelico, zgrajeno šele pred kakimi desetimi leti; lepo je okrašena z zelenjem in v njeni sredi je postavljen kamenit, dobro ohranjen srednjeveški sarkofag, brez pokrova. Toliko spekulativni pa Veronezi niso, da bi kake kosti razkazovali kot Julijine relikvije; ali pa jih je tega obvaroval zdrav okus. Obložen je bil sarkofag s svežimi venci, češ, da jih vedno donošajo Angležinje; v odprtini pa, kjer naj bi počivalo mrtvo telo, je bilo nakopičenih dober koš — vizitnic. Da sem kupček povečal za eno tudi jaz, to se pač razume. — Spremljevalka mi je med tem pridno razlagala to in ono; na steni visi n. pr. slika duhovnika, ki je bil — po tradiciji razkazovalcev — Julijin izpovednik. Ko sem jo v šali vprašal, kje je — Romeo, ni bila prav nič v zadregi, ampak se je odrezala, da Romeo še živi in da je v Italiji

še vse polno Romejev, Julija pa je bila samo ena tako —; a „kako“ je bila, tega nisem izvedel.

Ko sem zapuščal grob in se pred odhodom še obrnil do spremeljalke, je li vse to res, kar pripovedujejo o Juliji, se je premetenka odrezala z znano prislovico: „Se non è vero, è ben trovato!“ Priznati moram, da ni izlahka ta prislovica kje umestnejša, nego je bila pri tej priliki!

Pa naj bo tudi vse, kar se poroča o Italiji, iznajdba in stvar domišljije, moč sugestije je vendar tolika, da si ob konkretnih predmetih živo predočujemo, kar nam predstavlja Shakespeare s prepričevalnostjo prave, globoke umetnosti. Čeprav se v nas oglašajo znanstveniki, neovržno dokazujoč, da „Julije“ v Veroni sploh nikoli ni bilo, da se prvi izvirnik za poznejšo Shakespearejevo snov nanaša na bajevni dogodek v Sieni (in ne v Veroni!) in da so šele poznejši pesniki (v prvi vrsti Luigi da Porto, 1524) in povestničarji dogodek prenesli v Verono, spesnivši razpor med rodbinama „Cappelletti“, oz. „Capuletti“ in „Montecchi“ (pri Shakespeareju „Capulet“ in „Montague“), vse to nas nič ne ovira pri poetični dovzetnosti. Ko gledamo na razglednici tisto „Tomba di Julietta“ s skrhanim sarkofagom, namenjenim za kosti kdove koga, vstaja nesrečno srečna Julija vendar iz groba, vidimo jo mrtvo in živo in zdi se nam, da bi naša Italijanka ob Julijinem grobu morala tudi reči: „Julija še tudi živi in mnogo je še dandanašnji Julij“. Kajti kar je umetniško, to je resnično in večno. — Pa seveda: potem bi vse, kar nam pravijo ob Julijinem grobu, ne bilo „ben trovato“ in mi bi Julije ne hodili iskat le v Verono.

S takimi mislimi sem se vrnil v sredo mesta in sem po raznih ozkih ulicah dospel v staro Via Cappello. Tu sem poiskal hišo št. 19—25. Staro, temno poslopje je to, z ozkim pročeljem, v ozadju pa zelo obsežno, s precej velikim dvoriščem in raznimi kottišči, zasedenimi od najrazličnejšega stanovanstva, izvoščekov itd. Stopil sem na nasprotno stran ulice in sem čital napis na plošči, vzdani v ono hišo, da je to rojstna hiša — Julije! Tu pa je promet tak, da nimamo prostora se vdajati raznim mislim. — Kdor se hoče vdati novim poetičnim občutkom, naj koraka po tej ulici (ki dobiva sicer druga imena) kar naprej proti jugu do tja, kjer se končava ob Adiži. Čez reko pelje nov (železni) most (Ponte delle Novi), znamenit zato, ker stoji namesto kamenitega, ki ga je 2. septembra 1757. l. odnesla narasla Adiža; tedaj se je pripetil dogodek, ki ga opeva Bürger v svoji „Pesmi o vrlem možu“. Ta vrli mož je Jernej Rubele,

kakor kaže spominska plošča. Most so bili na novo postavili, a leta 1882. ga je reka zopet razdrla in kakih deset let pozneje je bil dovršen sedanji železni most in ž njim je izginila poezija, pa menda tudi nevarnost.

Proti severu pa pelje Via Cappello v središče nekdanjega javnega življenja. Najprej je slikovita „Piazza Erbe“, kjer prodajajo zlasti sadje in zelenjad. V dopoldanskih urah je tu silna gneča, ker hodi semkaj po prikuho malodane vsa Verona, ki šteje vendar nad 60.000 prebivalcev. Smokve in oranže sem tu dobil boljše in ceneje nego v Napolju; prerivanja je tudi tu skoraj toliko kakor na jugu, krika pa je precej manj. Vendar se da kretanje Italijanov iz preprostejših slojev tudi na tem trgu že dobro opazovati, dasi se mu ne skriva dokaj transalpske solidnosti. Že občji zmisel za snago in red izpričuje bližino severne italijanske meje; odpadki ne leže kar povprek na tleh in tudi ljudje so nekoliko manj — pristni. Ves tipus prebivalcev je sploh drugačen, nego smo ga vajeni v pravcati Italiji: v Veroni so me iznenadile sloke, vitke, često suhotne, vendar krepke postave Italijank, tudi starejših, dočim so proti jugu v pretežnem številu bolj čokate in — po mestih — podobne kupu masti, ki zna jedva hoditi in giblje le jezik. Tudi moški so navadno sloke postave. — Na „Piazza Erbe“ in ž njo v zvezi na „Piazza dei Signori“ moramo tudi najlaglje opazovati stare veroneške stavbe, zlasti palače s fresco-slikami (n. pr. Casa Mazzanti); krasna je stara mestna hiša, imenovana „La Loggia“ (uradno Palazzo del Consiglio), lep vodnjak iz časa Berengarja I. in marmornat steber z Markovim levom na vrhu, znakom podložnosti Benetkam — na vse te znamenitosti oko komaj pazi v vrvenju, ki nas obdaja. Ko smo si ogledali Dantejev spomenik na Piazza dei Signori, pa še vsekakor stopimo nekaj korakov proti vzhodu pred znamenite spomenike glasovite stare veroneške rodbine Scaligerjev (Arche degli Scaligeri).

Zvečer pa na korso v „Novi ulici“ (Via nuova), ki je pa bila res „nova“ leta 1391., ko so ji dali to ime. Ozka je in vozovi se je zaradi množice pešcev ogibljejo; zvečer, ob razsvetljavi vseh izložb, pa je tu kaj prijetno. Družba za družbo se šeta gori in doli, pa z vso dostojnostjo. Ako si žejen ali lačen, dobiš mimogrede v okusno urejenih polavtomatih, vsakikrat za desetico, vrček piva, kupico vina, čašo kave, slaščic, prav kakor na Dunaju v „Koroški“ ulici ali sploh v kakem velikem srednjeevropskem mestu.

Novodobni široki cesti „Corso Cavour“, zlasti pa „Corso Vittorio Emanuele“ nimata nič kaj posebnega prometa; bili bi precej

tihi, ko bi se ne slišalo vedno peketanje konjskih kopit: Verona ima namreč še konjsko cestno železnice, ki ji je pglavlitna naloga pravzaprav le zveza z glavnima kolodvoroma, izmed katerih je največji in nekako osrednji (Porta Vescova) oddaljen pol ure od središča mesta.

Elita pa se zbira najbolj na prostornem trgu Viktorja Emanuela (ljudstvo ga imenuje s starim imenom „Piazza Bra“) v dveh velikih kavarnah in v restavraciji „Löwenbräu“. Družba je, vsaj nazunaj, bolj zaključena, ker poseda tu največ vojaštva; saj ima Verona močno posadko, blizu 10.000 mož. Na tem prostoru je najlepše pred večernim mrakom, ko zahaja solnce. V dobo dveh tisoč let se zaslanjamo: pred električno razsvetljeno kavarno sede vojaki zedinjene Italije, staro poslopje (iz XVII. stol.) „glavne straže“ (Gran Guardia), kjer zdaj žito prodajajo, stoji mirno; živahneje je ob moderni palači „Municipio“, na zapadu v ozadju je „Museo Maffeiano“ z ostalinami iz starih časov, vse ospredje na vzhodu pa tvori največja znamenitost v Veroni: jako dobro ohranjeni amfiteater („arena“), ležeč za nekaj metrov pod vso okolico.

Ta „arena“ je jasna priča, kako važno in veliko mesto je bila Verona že v rimskih časih. Mesto se je vedno ponašalo, da sta bila v njem rojena starorimska pesnika Catullus in Aemilius Macer ter pisatelji Cornelius Nepos, Vitruvius in Plinius Mlajši; na mestni hiši („La Loggia“) je tudi postavilo kipe tem slavnim možem; a kdo se zmeni za te možice, katerih spisov ne poznajo! Vse kaj drugega pa je amfiteater! Manjši je seveda nego rimski „kolosej“, pa tudi vse drugače ohranjen. Kdor pride v Verono, bodi mu prva razgledna pot tu sem. V tem poslopju se lahko pouči, kako so bila urejena stara gledišča; kajti ohranjeni, oziroma popravljene so vsi oboki in hodniki, tako da lahko prehodimo pritličje in nadstropje in da nas stopnišča pri posebnih izhodih dovedejo na stare „sedeže“, t. j. na dokaj široke, eliptično zaokrožene stopnice, ki se dvigajo v 43 precej visokih prestopkih od dna do vrha. Vsaka elipsa je nad drugo vzdignjena toliko, da se moraš precej razkoračiti, ako prestopaš neposredno z ene na drugo; zato so izklesana pri vsakem izhodu nalašč vpremna hodišča z napol nižjimi stopali. Na vrhu pa je širok, prost hodnik, odkoder je jako lep razgled čez mesto in okolico, za nas najzanimivejši pa na notranjščino amfiteatra, ki nima prav nič razvalinskega, dočim je odzunaj vtisk tak kakor pač pri starih ostalinah. In vendar je bilo gledišče postavljeno še pred letom 300 po Kr., v Dioklecianovi dobi! Prostora je imelo v njem 20.000 ljudi.

Ugibal sem, kakšne so pač bile predstave v takem poslopju. In doživel sem, česar ne bi bil pričakoval! Ko sem se zvečer okrog desetih prišetal po Novi ulici do amfiteatra, vidim nad glavnim vhodom goreti električno obločnico in okrog nje več pisanih žarnic, ljudstva pa se je tam kar trlo. Kaj je bilo? Vrinem se v gnečo, kupim si vstopnico za dve desetici, kakor sem videl druge, in čitam na velikem plakatu, da bo v areni — predstava! Kmalu sem dospel v notranjščino in sem si izbral sedež precej visoko gori na hladni stopnici. Ker pa ni bil nihče vezan na določen prostor, sem se tudi izprehajal semintja. Električne obločnice so razsvetljevale ogromni prostor (gledišče je zidano v premeru 153 : 123 m) baš toliko, da so se razločevale splošne poteze; nad nami pa so migljale zvezde. Potem se je začela predstava, pa ne morda kaka gladiatorska, ampak, kakor se spodobi za današnje mehkužne in le obliko posnemajoče čase, zaigral je — kinematograf! Ne morem si misliti večjega kontrasta nego tako predstavo v tem kamenitem poslopju, in nič ne more biti značilnejše za razliko med staro in današnjo kulturo! Pa bodi kakorkoli, umislil sem si le, kako nekako se je občinstvo vedlo v starih časih pri predstavah. Udobno so polegali moji sogledalci po stopnicah, si doklicavali ob odmorih, se dražili, koketovali dokaj svobodno i. t. d., kar si pač izmisli južno ljudstvo v lepi, hladni noči. —

Prava dika Verone je mogočna reka Adiža, ki divje podi svoje valove skozi mesto; najimpozantnejši je pogled nanjo z vojaškega, le po dnevi odprtega mostu ob stari trdnjavi (Castel vecchio), silnem poslopju, ki zdaj služi za vojašnico. Prej so se tu razbijale vojaške sile, zdaj se razbijajo le valovi reke in okolico trdnjave z mostom vred so si izbrali veroneški paglavci za najljubše svoje igrišče. Saj tudi glasoviti avstrijski „trdnjavski štirikotnik“ (Verona, Peschiera, Mantua, Legnago) pripada le zgodovini.

Kdor utegne, naj si še pogleda „Museo civico“ (Palazzo Pompei) onkraj Ponte Novi; tu so zbrane slike „veroneške šole“, a mudil se bo dalje ob njih le specialist. Za navadnega potnika je dovolj dva dni Verone; zanimivosti bo videl dovolj, a prav ogrel se, mislim, ne bo nikjer. Živel bi pač tu lahko udobno; to pa moremo še laglje — doma.

(Dalje prihodnjič.)

Matija in njegova ljubezen.

Spisal Milan Pugelj.

(Konec.)

Matija je sedel v hlevu na svoji postelji, strmel enakomerno v temo, ki se je širila okrog njega, in se topil v sanjah o lepi bodočnosti. Prišla bo kakor mogočna kraljica, delala čuda kakor največji svetniki in vse čudodelno izpremenila: žalost v veselje, grenkobo v sladkost, obup v izpolnjene želje.

Zunaj je lilo nepretrgoma in vedno huje, kakor bi se moralo še tisto noč izliti po dolini celo morje vode. Vsa krajina je bila zastrta od vseh strani kakor najhujša ječa in zdaj, ko se je storila noč, je bila tema tako gosta, da je videl popotnik komaj do pota, po katerem je hodil.

Ko je bila ura devet, je Matija odšel. Star ogrtač je ogrnil, dežnik je razpel nad glavo in nagloma je imel vas daleč za seboj. Čisto prazna je bila cesta, voda je tekla vse križem po njej, ponekod je bila izprana, da je štrlelo kamenje iz nje, ponekod blatna, da so se vdirale noge skoro do gležnjev. Po jarkih na desno in levo je šumela in drla kalna in umazanopenasta dežnica kakor nora in kakor bi se ji mudilo tisto noč še bogvekam.

Po travnikih in njivah, koder so stale mestoma večje in ponekod manjše luže in mlakuže, so se oglašale tuintam race-pahtarice, divje vodne ptice, ki so se veselile dežja in povodnji. Rezek je bil njih glas, skoro oduren, zvenel je skozi deževje kakor krik samopašnega in pogubnega veselja. Semintja je stala globoče v doline že od vode zalita siromaška vas, prebivalci so se vozili s čolni med bajtami in razsvetljevali noč s prasketajočimi in krvavordečimi bakljami. Tudi peli so: dolgo nabožno pesem o povodnji s čudozavlečenimi zlogi in prosili v njej Boga in svetnike, da bi odprli podzemске votline, ki naj bi požrle vodo.

Matija je hodil naglo in tam, kjer se je sekalo troje potov, je srečal voznika, čokatega človeka, z veliko svetiljko v naročju.

„Isto pot imava“ — je rekel Matija — „ali bi ne smel prisesti?“
Tujec je ustavil voz in je posvetil v Matijev obraz.

„Če si pošten, prisedi“ — je rekel in Matija je skočil na voz. „Če pa imaš slabo misel, pa vedi, da sem mesar in da zmorem bika in merjasca in bi me ne bilo tebe strah!“

Konj je zavil s ceste na stransko pot, voz je tekel po mehkem blatu brez ropota dalje, dež je lil curkoma in odskakoval enakomerno od voza in konja.

„Po teleta grem“ — je rekel mesar in se poravnal v vozu. „Naj bo lepo vreme ali ploha, ljudje morajo živeti.“

Matija je molčal in mislil na Anko, ki sloni menda na oknu, kakor je obljubila. Nje ni strah dežja in povodnji, hrabra je in pogumna kakor junak. V spodnji sobi je, tiho se je vtihotapila vanjo, ko so bili že vsi pospali, in zdaj sloni pri temnem oknu in strmi v nevihto in noč. Strmi in misli na Matijo, ki hodi sredi neurja, brodi vodo in želi k njej kakor otrok k materi.

„Po tej dolini“ — se je oglasil mesar — „so živeli včasih hudobni ljudje. Še nedolgo tega. Moj rajni oče se je peljal nekoč, pa ga napade rokovnjač. Na voz skoči in ga pograbi. Ustavi konja, pobere denar in izgine sredi noči.“ — Prenehal je in, kakor da bi bil pozabil, kaj je pravil, je vprašal: „Kam greš pa ti?“ —

„Bolezen“ — se je izgovoril Matija — „bolezen je med sorodniki. Tudi bolezen ne vpraša po vremenu: kadar se ji zljubi, potrka na duri!“ —

Molčala sta, in kjer so se vnovič cepila pota, se je Matija poslovil.

„Nisi dosti prida“ — je rekel mesar — „preveč molčiš. Potepuh menda!“ —

In z bičem je švrknil po zraku, kakor bi ga hotel doseči.

Matija je hodil krepko dalje in tam, kjer se je pot nekoliko znižala, tam je stala preko nje voda, ki je segala do gležnjev. Na tistem mestu je bil že poplavljen ves svet na levo in desno že tako visoko, da je segala vodna gladina do pota, ki se je dvigal za otroka visoko iz njega.

Matija je brodil vodo, in ko je došel na višje mesto in na nepoplavljeno in blatno pot, je srečal človeka, ki je sedel na kantonu in menda dremal. Glavo je imel skoro čisto na kolenih. Stopil je k njemu in ga pogledal.

„Kaj si ti, Jure?“ — Spoznal je pijanega starca, stresel ga je za rame in ga skušal spraviti na noge.

Jure se je prebujal, se postavil počasi pokonci in pričel stopati dalje s težkimi in negotovimi koraki.

„Utrudil sem se, sredi pota utrudil“ — je pravil Jure z malomarnim glasom — „pa sem mislil, da bi malo zadremal, malo si odpočil na kantonu.“

Zazdehal je, se napol opotekel in pogledal Matijo.

„Kam pa ti?“ — je vprašal. „A? K dekletu, kaj? Ampak te ne bo vesela, ko boš premočen kakor miš!“ —

Šla sta dalje in Jure se je skoro enakomerno opotekal.

„Kaj si pa zamišljen?“ je vprašal vnovič. „Kajpada, zamišljen! Jaz sem bil tudi zamišljen, ko sem hodil k dekletu v vas. K tisti Balohovi Mani, ki je mlada umrla. V prsih jo je pričelo ščipati in gristi, pa je bilo naenkrat po njej. Veš, iz Ljubljane ti pride gosposki falot in ti jo omami, tako omami, da ni več za rabo. Kar pride iz Ljubljane, ni nikoli nič prida: tako ti pravim! Naenkrat je bilo po njej. Pustil jo je, kakopa, in bolezen je prišla. Jaz sem se pa jezil in sam hudiman mi je premotil pamet: vzel sem to babo, ki jo imam!“ —

Jure se je jezil nad ženo, Matija je mislil svoje in ga ni poslušal. Pri prvi stranski poti sta se poslovila. Jure je rekel, da gre spat v bližnjo vas, a ni šel; na cesti je zadremal in umrl kakor pijanec: utonil je v obcestnem jarku. Matija pa je korakal dalje.

Kam pojmeta, je pomislil. Pri oknu čaka zdaj Anka, gleda pazno v noč, pozorno prisluškuje, kdaj udarijo na uho pridržani koraki. Kadar pride do nje, se ga bo oklenila skozi okno, dvignil jo bo in jo spustil tik sebe na tla. In odšla bosta. Tja naravnost proti severu jo bosta krenila, do jutra prideta do železniške postaje in odpeljeta se z vlakom v tujino. In tam daleč v tujini napravita dom, čisto majhen dom, a srečen. Delal bo, ker je rojen človek za delo, vse bo preskrbel on, ker je moški rojen za skrb in ženska za ljubezen in družino.

Od nekod daleč, mogoče iz tiste vasi, kamor se je napatil pijani Jure, je brnela pozna ura. Plaho, nekako pridušeno se je razlegala naokrog, zdelo se je, kakor bi oznanjali svoj čas ponočni strahovi. Od nikoder ni bilo drugega glasu, le dež je plesketal po lužah naokoli, lil enakomerno na pot, lil po dežniku, da se je zdel težak kakor breme.

Matija se je spomnil sladkih ur, ki jih je preživel tik Anke. Tistega večera, ko je bil prvikrat v njeni sobi, ko ga je objemala tako dobrohotno in rahlo kakor sapica poletnega večera težke cvetove krvavordečih rož. In pozneje, ko je bil nekoč pri njej, ko je gorela kakor plamen. Ko ga je poljubovala divje in vroče in mu prisegala

svojo ljubezen in zvestobo. In tistega, ko je sedel sam in jokal po njej. In onega, ko se je vrnila. Vrnila in ga povabila na to pot, ne oziraje se na naliv⁸ in nevihto, ne misleč na blisk in grom, ki bi razsajal pod nebom, kakor bi se bila izpremenila v pekel nebesa sama.

In lilo je dalje. Zdaj se je znižala nenadoma pot. Matija je zabredel v mlako in brodil po njej dalje. Dežnik je zaprl in tipal z njim po jarku, da bi ne zgrešil poti in padel vanj. Vedno globočje so postajale luže, voda je segala že više od gležnjev. In nenadoma se je povzpela do kolena, ali že pri tretjem koraku upadla. A izgubila se ni več.

Matija je postajal truden. Noge so bile težke kakor les, ki se napoji z vodo, život skoro boleč, kakor bi ležalo na ramenih veliko breme. In tudi glava je postajala okorna in težka. Skloniti se je hotela nekam doli, nekam se nasloniti in malo počiti. Ali to pot je bil daleč čas pokoja. Bdeti je bilo treba, zmagovati nad samim seboj, biti silen in neutrudljiv kakor junak.

„Anka je lepa“ — je mislil Matija. „In tudi resnično me ima rada. Hoče, a ne more me pozabiti. Ljubezen je priklenjena k srcu kakor z verigo. Bogataši in sloveči ljudje se ženijo krog nje, ona pa pride do mene o polnoči in me pokliče s seboj tja daleč, kjer bova samasvoja. Kjer ne bo zavistnikov, kjer ne bo strahu pred ljudmi, kjer bo zadovoljnost in sreča.“

Zopet je postajala globočja voda, ki je preplavljala pot. Vedno više se je vzpenjala, visoko nad kolena je že posezala, nenadoma je pričela izpodnašati. Zdaj je zanašala na levo, zdaj na desno, zdaj se je skoro resnično dvignila; ni bilo več mogoče bresti, plavati je bilo treba. In Matija je vrgel dežnik od sebe, potisnil klobuk tesneje na glavo in se spustil po gladini.

Izpočetka je šlo naglo, skoro hitreje, nego bi bil hodil. In tudi utrujalo ni tako plavanje kakor hoja po mlakužah in blatu, ki se je udiralo in oprijemalo kakor maslo. Ali obleka se je preveč napila vode, čevlji na nogah so postajali pretežki, zdelo se je, kakor bi bili iz svinca. In čutiti je bilo, da je pod vodo neka neznana moč, podobna strahu ali zlobnemu duhu, ki poseza po telesu z ledeno-mrzlimi rokami, vleče k sebi v dno in nekako omamlja. Kakor bi dihal v obraz obenem nekakšen vonj, ki utruja in uspava.

Priplaval je v vejevje košate jablane, ki je molela iz vode. Oprijel se je vej, povzpел se iz vode do njih, sedel nanje in si hotel odpočiti.

„To je jablana“ — je rekel ves zasopel, skušal videti v temi in otipaval z rokami. „To je tista jablana, ki stoji ob poti. Nisem zgrešil smeri dozdej in tudi poslej bo treba paziti. Naravnost proti severu leži vas, više leži tam zemlja, kmalu mine nerodni boj s ploho in vodo.“

Dež je ponehaval. Manj in manj se je čulo enakomerno pleketanje po vodni gladini, bilo je, kakor bi se bolj in bolj oddaljevalo. Čisto rahlo pršenje se je še slišalo kakor spomladi meseca maja, ko pada pohleven dežek po nežnih in sočnozelenih spomladanskih travicah.

„Še malo bo treba plavati in pridem na kopno.“ —

Matija se je spustil po gladini in plaval z novimi in čilimi močmi dalje. Izpočetka se mu je zdelo, kakor bi mu pomagala voda sama, z lastno močjo bi ga vzdrževala na višku in ga nesla naprej. A vse se je nenadoma izpremenilo. Kakor bi se hotela igrati z njim in ga namenoma zadrževala, kakor bi ga bila zopet zasledila tista že prej opažena neznana moč, ga oprijemala s stoterimi ledenomrzlimi rokami, ga vlekla k sebi v dno in mu obenem dihala v obraz tisto utrujajočo in uspavajočo sapo.

Noge so pričele zaostajati, silile so v dno, kakor bi visel na njih svinec. In trde so postajale, okorne, kakor bi ne bile iz mesa, ampak iz česa drugega, vsaj tako trdega kakor hrastovina.

Matija je napel vse moči, plaval siloma dalje in se skušal med velikim trudom zamamiti. Predstavljal si je Anko, njeno glavo, ki je lepa, okrogla in pokrita s težkimi črnimi lasmi, njene temne oči, ki leže pod čelom kakor dva čarodeja, njene polne in rdeče ustne, ki so take kakor sočna jagoda. Njen život, ki je visok in veličasten in zapeljiv, njene grudi, ki so polne in lepe in sveže kakor nedotaknjena jabolka. Njene roke, ki so mehke in njih objemi mamijo kakor opoj čarodeja.

Oblaki pod nebom, prej spojeni v eno samo neprodarno plast, so se pričeli redčiti, trgati, drug drugemu umikati, oddaljevati se nekam čisto počasi kakor prenaveličani bivanja na istem mestu. Tam na vzhodni strani se je nenadoma prikazal košček neba, svež in čist kakor umit. Tudi zvezda se je pokazala, ena sama in majhna kakor nova srebrna desetica. Dež je prenehal popolnoma, ozračje se je izčistilo, hladna sapa je pihala nad vodo in tema sredi nje se je nekoliko razredčila.

Matija si je zaželel odmora. Da bi molęlo kje v bližini iz vode dovolj močno drevo, bi plaval do njega in se odpočil v njegovih vejah, zakaj plavanje je postajalo vedno težje in težje.

Tista neznana moč, ki se je zdelo, da plava pod njim in se ga oklepa s stoterimi rokami, je postajala jačja in jačja in je vlekla odločno k sebi v dno, tista uspavajoča sapa, ki jo je dihala v lica, je bolj in bolj omamljala. In noge so resnično okorele. Kakor iz lesa so bile, komaj jih je bilo še mogoče pregibati v kolenih in stegnih. In tudi v roke je prihajala enaka trudnost. Nekaj bolečega se je naseljevalo v rame in komolce, razbolevalo se tam vedno huje in bolelo nazadnje kakor stare rane.

Oblaki so se razhajali na vse strani in že skoro vse nebo se je razgrnilo. Zvezde so gorele po njem, večje in manjše so trepetale na vseh koncih in krajih, srebrno in zlato se lesketale in se tuintam utrinjale. Tudi mesec se je prikazal. Tam daleč čisto na zapadu je visel srebrni srp in sipal po zemlji vodene in rahle žarke.

Zdaj se je videlo daleč naokoli. Kakor široko blatno jezero je bila vsa krajina. Vrhovi drevja, ki je raslo ponekod v večjih množinah, mestoma v manjših in tuintam posamezno, je molelo iz mirne gladine kakor zeleni in majhni otoki. Tam daleč se je videla suha zemlja kakor oddaljen breg in vabila kakor nevesta. To je bilo tisto gričevje, ki se je vzpenjalo na severu više in više in prehajalo naposled v visoke gore.

Matija se je mučil z vsem trudom, gledal proti drevesu, ki je molelo visoko in mogočno ob levi strani iz vode, in krenil proti njemu. Ko je došel trudoma do njega, se je povzpел z zadnjimi močmi na njegove močne veje in obsedel na njih kakor mrtev. Težko je dihal, nagnil glavo na stran, se oklepal z rokami debela in zatisnil oči.

Spodaj pod njim se je zajedala voda v bližnje vejevje in enakomerno pošumevala, kakor bi pripovedovala neznane zgodbe. Mrzla sapa se je zaganjala v vrh, ga zibala semintja in otresala z listja debele vodene kaplje, ki so padajoč v vodo glasno plesketale.

Matija je skoro hropel od truda in napora, dvigal kvišku težko glavo, odpiral siloma trudne oči, z napol mrtvo roko odmikal vejo, ki mu je zapirala pogled v daljavo, in strmel daleč tja, kjer se je zajedala voda v breg in se vzpenjala po njem kakor željna njegove posesti.

Še daleč je bilo treba plavati, še pred jutrom dospeti do cilja, ki je postajal skoro nedosežen. Ali mikal je še vedno, zmerom prijazneje vabil, vedno večje je bilo hrepenenje, ki se je dvigalo do njega. Gorelo in žarelo je po prsih kakor morje žerjavice, oprijelo se je duše kakor orjaška dlan, jo stiskalo in hotelo siloma iztrgati,

odnesti nekam daleč, nasititi z nečim tako sladkim kakor prepovedana ljubezen.

Matija se je oprijel vnovič debela z obema rokama, glava je omahnila drugič v stran, oči so se trudno zaprle in bilo je, kakor bi se nenadoma vse izpremenilo: voda bi se odtekla, solnce bi posijalo sredi neba, mesec majnik bi prišel v deželo, ptiči bi peli vsekrižem in rože cvetle, kakor bi šlo za stavo.

Po ravnini, po prostrani in cvetoči kakor vrt najlepših mladostnih sanj, bi šetala Anka in lepa bi bila od vrha do tal kakor svetnica. Kakor mak so njena lica, kakor jagode njene ustne, kakor srebrni zvonci zveni njen smeh in njeni zobje so podobni dragocenim biserom, ki leže med skrivnostmi in zakladi morskega dna. Preko poljane gre in rože se sklanjajo pred njo kakor pred kraljico in kakor je zapisano v pesmi.

Nevesta je Anka in srečni ženin je Matija, devet voz drči po beli cesti in svatje pojo kakor zvonovi. In godec Brumen igra, kakor še ni nikoli igral. Srce omamlja njegova godba, skrbi odpihuje kakor veter obcestni prah, ki se je oprijel drevja. Iz vseh vasi so prišli gledalci in tudi pretepač Jaka je prišel in kakor berač, ki prosi milodarov, sedi na obcestnem kantonu z zavistjo v duši, ki peče kakor ogenj.

Po devetih cerkvah naokrog zvone zvonovi, kakor morski valovi se zgrinjajo mogočni odmevi preko ozračja proti severu in jugu in vzhodu in zahodu. Zastave vihrajo s hiš, mlaji stoje ob poti, koder se vozi bogataška nevesta.

Gostija je velika, kakor bi se možila grajska hči. Matija sedi tik neveste, ki je lepa kakor kraljica iz čarobnih povesti, pije sladkobo njenega pogovora, gleda v tolmane njenih globokih oči in boža njene roke, ki so mehke in bele kakor lilijni cvetovi.

In glej! Ko jo hoče objeti, se izkaže zavist in sovraštvo. Zavistnik Jaka je, ki mu je izpodmaknil stol in ga osramotil. Matija omahne in pada. Ne udre ga tla, ne udriži ga zemlja, zavistnikovo prokletstvo ga tira dalje in dalje. Noč je okroginokrog, pošasti plavajo preko nje, segajo po njem s tisočericimi ostudnimi rokami, grohočejo se zoprno in odurno, pljujejo v njegov obraz in prepevajo brezbožne pesmi. Pada Matija in pade: valovi kalne in umazane reke se razgrnejo pod njim, zašumijo in se zapenijo z žoltimi penami, hlastnejo po njem kakor gladne zveri in ga požro s svojimi mrzlimi žreli.

Jutro se je delalo, ko se je ozrla lepa Anka zadnjič skozi okno, pogledala na desno in levo, strmela v daljo, stiskala blede ustne in pridrževala solze, ki so silile iz oči.

Svet je bil tam višji, tja ni bilo vode, le samotne deževne mlake in luže so stale raztresene po njivah in travnikih.

„Kaj se je prestrašil dežja, da si ni upal na pot, kaj se je bal pcestnega blata, da bi si ne omazal svojih nedeljskih čevljev in oškropil svoje prazniške obleke?“ —

Zbledela so lica bogataške Anke, posinjele so ustne, stisnile so se mehke in okrogle pesti.

„Kaj je to ljubezen, ki se ne boji ne ognja, ne vojske, ki je tako močna, da ni na svetu moči, ki bi jo premagala!“ —

Po vsem životu je trepetala kakor mrzlična, z nogo je topotnila ob tla, zadnje solze so zdrknile po licih, nenadoma so se zaiskrile temne oči v jezi in strasti, govorila je in proklela tistega, ki je zaradi nje umrl mlad in v cvetu življenja.

„Proklet ti, ki si varal mojo sveto ljubezen, ki je gorela kakor sveča na oltarju, ki si uničil mojo mladost, ki je žarela kakor roža v maju!“

Govorila je in ga proklela.

Pesem brez besed.

V kristalni čaši rože so umrle,
za snežnim lesom je ugasnil dan.
Oči so tvoje tihe se zazrle
v večerno rožnokrvavečo stran.

In brez besed pogledi govorijo
kot tožna pesem poznih, poznih dni
in brez besed ti misli hrepenijo
po veri, ki nazaj je ni in ni.

In brez besed so vse vezi se strle
in moja je spustila tvojo dlan.
V kristalni čaši rože so umrle,
za snežnim lesom je ugasnil dan.

Vojeslav Molè.

Dogodek s potovanja.

Spisala Zofka Kveder-Jelovšek.

(Konec.)

otekali so meseci in vedno brezobzirneje se je je oklepala siva vsakdanjost. Ni vedela, kam naj gre, ni vedela, kaj naj počne. In beda je že vstopila v njen stan. Oh, kako bridki, kako grenki so postali spomini nekdanje sreče! Zadnji odsev zlatih sanj je ugasnil in le sivo, grdo pomanjkanje jo je obdajalo od vseh strani. Brez sledu je prešlo vse, vsa sreča in vsa radost!

In nekoč, ko so postali spomini najbridkejši, ko je postalo življenje ubogo in prazno, ko je bilo le še moreče breme, polno skrbi in polno strahu, takrat je legla spat, obupana do smrti.

Zastrupila se je s plinom tisto noč.

In tako je prišlo, da mali Luděk, ki je bil tako srečen, ki je imel tako solčna otroška leta, da siromak ni imel niti očeta, niti matere več. Oba sta umrla, mlada še in lepa.

Ostal je deček sam. Dali so ga v inštitut, kdo ve zakaj. Žametasta obleka s finim čipkastim ovratnikom se je raztrgala in še cunje niso ostale od nje. Odrezali so mu tudi lepe, svilenomehke kodre in odrastel bo, pozabil bo prelestna otroška leta, kakor pozabimo čudovite pravljice, ki nam jih pripovedujejo v prvi mladosti. In ko bo odrastel, visok in zrel mož, bo stopil pred ono sliko, ki jo je naslikal njegov oče, in ne bo spoznal v tem finem, gosposkem in razneženem otroku sebe samega. Postal bo uradnik ali profesor in nikoli ne bo okusil tistega blestečega, zamamljivega in radostnega življenja, tiste smejoče, sijajne in šumeče sreče, v kateri se je rodil.“

Utihnil sem, vlak se je gnil naprej, kolesa so drdrala, okna so požvenkavala in mimo nas so letele gosto naseljene vasi, njive že obdelane in posejane, gozdiči v prvem skromnem zelenju spomladanskih dni. Na sentimentalnem, nežnomodrem nebu so viseli svetli oblaki, tik železniškega tira je tekel zelen potočič.

Zagledal sem se v vso to spomladansko lepoto, skozi katero je drevil vlak; mislil sem na dečka, ki sem ga poznal le iz lepe, poetične slike njegovega očeta, in zaželet sem, da bi imel lepšo, jasnejšo bodočnost, nego sem mu jo prorokoval jaz.

„Gospod, ako boš videl tega dečka, reci, da ga imam jako rad, Bob ga ima rad iz Londona. In če nima igrač, naj pride k meni, jaz mu jih bom dal. Vše, če hoče. Jaz jih imam mnogo, celo sobo.“

Tako je rekel moj mali Anglež, spustil se je iz mojega naročja in odšel je k svoji materi. Objel jo je in vprašal jo je, če ima tudi ona rada dečka, „ki je bil naslikan“.

Pritrdila mu je in zopet se je vrnil k meni. Mati mu je branila, češ, da je truden, in naj spi, ker je čul vso noč. Ali Bob je ostal pri meni in do Kölna sem mu pripovedoval še mnogo važnega, pa tudi veselega. Zabavala sva se izborno in obljuboval mi je, da mi bo pisal vsak teden, kadar ga bo gospodična Ellen, njegova guvernantna, naučila pisati.

V Kölnu stoji vlak dvajset ali trideset minut. Izstopili smo vsi, Angleži so odšli v restavracijo, jaz pa sem odhitel na brzojavni urad, da obvestim prijatelja o svojem prihodu na Dunaj! — — —

Slikar je obmolnil za par trenutkov. Nalil si je iz samovara čaja in prižgal cigareto.

„Tema je,“ je rekel domačin in zavrtel gumbič električne svečave. Vsiljiva in ostra svetloba se je razlila po sobi.

„Ne, ne, nikar!“ je branila domača gospa. „Mrak je boljši za pripovedovanje. In glej, razbudil boš malo.“ In pokazala je na dete, ki je zaspalo v njenem naročju.

„Prav pravite, gospa,“ je pritrdil slikar. „Mrak je ugodnejši, mehkejši in sočutnejši, bi rekel. Električna luč je za smeh in šumeče zabave, za mojo žalostno in sentimentalno povest so boljše sanjave večerne sence.“

Domačin je zavrtel gumb in zopet je bila soba temna. Le okno je ostalo sivo, napol svetlo od oblačnega večernega neba. In slikar je nadaljeval:

„Ko smo zopet stopili v vozove, mi je rekla mati mojega malega prijatelja v koridorju: „Oprostite, gospod, preselili smo se od vas. Trudni smo od vožnje. Radi bi malo počivali in konduktar je bil tako ljubezniv, da nam je odkazal poseben kupé. Ravno nam nosijo prtljago tja.“

Vlak se je že premikal, vožnja še ni šla s vso silo, ker smo se vozili še med skladišči in neštevilnimi tiri velike kölnske postaje.

Železniški voz je imel navaden tip: ob strani koridor, na obeh koncih počezan hodnik z vrati na vsaki strani. Vrata se odpirajo ven.

Dokler so moji angleški znanci nameščavali prtljago, je skakal deček zunaj po koridoru in po hodniku semtertja; osobito ga je

veselilo zaletavati se od vrat do vrat. Mimogrede sem ga pogladil po zlati glavici. Hotel sem se posloviti od njega, ali mislil sem, da bom imel do Norimberga še mnogokrat priliko videti ga. Tudi sem se bal za svoje ugodno mesto v kupeju, da mi ga ne prevzamejo potniki, ki so vstopili v Kölnu. Nasmehnil sem se otroku in zopet mi je njegova frapantna podobnost s portretom Maroldovega sina vzbudila v srcu neko mehko, a obenem melanholično čuvstvo.

Moj kupé je bil prazen, le neka dama, kakor sem pozneje zvedel Elzaškinja, je sedela pri oknu nasproti mojega sedeža, na katerega so položiti Angleži moj kovčežič v znak, da je mesto rezervirano. Moje mesto je bilo v smeri vožnje.

Navadil sem se v tujini biti vljuden, prisvojil sem si nekoliko one kavalirske galantnosti, ki jo izkazuje izobražen Francoz ženskemu spolu. Vzel sem zato svoj kovčežič, poklonil se in ponudil molče svoje mesto elegantni sopotnici, vedoč, da dame rade sede z obrazom v smeri vožnje. Vstala je in z lahnim naklonom akceptirala mojo uslužnost.

Široko okno je bilo napol spuščeno, ugoden veter je vel v kupé. Moja sopotnica je gledala ven, kjer so se vrstile ob železnici dolgočasne predmestne ulice. Vlak je vozil vse hitreje.

Nenadoma je nekaj zunaj zaropotalo, zacinkalo; moja sopotnica je zakričala in videl sem, kako se ji je s čela in lica poredila kri. V naročju so ji ležali kosci stekla. Okno je ostalo celo.

Skočil sem kvišku, potegnil robec iz žepa in ji obrisal kri z obraza. Bila je bleda od strahu kakor smrt, ali rane so bile le površne; samo praske.

„Pomirite se!“ sem dejal. „Na srečo stvar ni opasna. Za par dni se vam vse zaceli.“

„Hvala vam!“ je rekla. „Sama čutim, da ni nič hudega. Ali neugodna je stvar vsekakor in morda se mi bodo praske poznale za vedno.“

Nasmehnil sem se: O ženske, v vsakem trenutku mislijo najprej na svojo lepoto! Zatrjeval sem ji, da bode njeno lice ravno tako gladko in rožasto, kakor je bilo pred tem dogodkom, in šel sem ven na koridor, da javim konduktarju to nezgodo. Sumil sem, da je kdo iz prednjih vagonov vrgel skozi okno steklenico, ki se je ob kakem drogu razletela, a steklovina je odskočila v naše okno.

Na koridorju je bilo vse razburjeno. Potniki so silili iz kupejev in neki gospod je kričal na koncu vagona: „Konduktar, konduktar, na stopnicah je kri!“

Nekaj mi je butnilo ob srce, vsa kri mi je zastala v žilah in ne vem, odkod mi je prišla zavest, da se je malemu angleškemu dečku zgodila nesreča. Videl sem ga prej, kako je letal od vrat do vrat . . .

Skočil sem h kupéju, kjer je bila ona angleška družina. Gospod je stal med vrati, zadaj je klicala gospa: „Za Boga, kje je moj otrok?! Kje je, povejte, kje je?!“

Nisem mogel izustiti besede, skočil sem k zavori in potegnil. Kolesa so zaškripala in vlak je stal.

Sunil sem ljudi na stran, ki so mi bili na poti, in letel ven. Vrata od vagona so bila odtrgana. Tekel sem ob tiru nazaj, konduktar in par drugih gospodov je hitelo za menoj.

Kakih tristo metrov zadaj so ležala razbita vrata. Obstal sem in s konduktarjem sva jih vzdignila kvišku.

O, nikdar ne pozabim, kar sem videl takrat! Na pesku je ležalo nekaj zmečkanega in raztrganega. Kup krvavih cunj.

Zgrozil sem se in obrnil sem se proč.

Dih se mi je zastavil in skoro me je obšla omedlevica od neke grenke bolečine, ki mi je prešinila celo telo.

To je torej ostalo od nedolžne, mile lepote tega malega angela! Vse zdrobljeno, vse strto, vse le kupec pregrozno zmendranega telesa!

Ali ni bilo časa razmišljevati. Tam je tekel oče ponesrečenega dečka. Še trideset, dvajset korakov in stal bo pred žalostnimi in groznimi ostanki svojega otroka.

Ali ne, ne, on tega ne sme videti! Tega ne!

Skočil sem mu nasproti, namignil sem drugim, ki so hiteli na mesto nesreče, in obkolili smo nesrečnega očeta.

Kakih šest nas ga je komaj zadržalo.

„Pustite me, pustite me k sinu! Moram ga videti!“

Skušal se je osvoboditi iz naših rok, ali bilo bi neusmiljenje, bil bi zločin, da smo ga pustili.

Od nekod je priletelo nekoliko železniških uradnikov. Izročili smo jim od strahu in neizmerne duševne muke napol blaznega moža.

Konduktar je stopil med nas: „Gospodje, nazaj v vagone! Naša dolžnost je neusmiljena, vlak mora dalje!“

„In kaj bo z materjo?“ je vprašal nekdo.

„Omedlela je,“ so odgovorili nekateri.

„Ali naj se vozi z nami dalje?“

„Da,“ sem odgovoril. „V Norimbergu ima brata. Najboljše je, da gre k njemu. Njen mož ostane tu. Morala bi zblazneti, da nankrat zve vso resnico.“

Vstopili smo nazaj na vlak in vožnja je šla dalje. Meni so se šibila kolena in roke so se mi tresle.

Še pred uro je sedel deček na mojih kolenih, smejal se je zvonko in sladko, kakor dve lučici so se svetile njegove modre oči. Samo življenje ga je bilo, sama topla in smehljajoča radost . . .

Ali je mogoče?!

Prijel sem se za glavo, v prsih me je stiskala silna bolečina.

Neka gospa je prišla pome v moj kupé: „Mati bi vas rada videla, pojdite k nji,“ je rekla. „In nikar ji ne povejte resnice!“

„Ne, ne, ne bom povedal.“

Šel sem k nji. Premagoval sem se, trudil sem se, kakor še nikoli v življenju, da bi bil moj obraz miren, da ne bi izdal ničesar o prestrašnem prizoru, ki so ga gledale moje oči.

Ležala je. Ustnice so ji bile brez krvi, oči velike in prestrašene.

Sklenila je roke: „Povejte mi, ali je živ?“

O, lagal bi bil, da me je stalo lastno življenje! In odgovoril sem mirno: „Razume se, da je živ. Vrata niso bila zaprta, odprla so se, udarila so ob kak steber, ki jih stoji mnogo med železniškimi tiri in odtrgala so se. Bob je padel ven. Ali nič važnega se mu ni zgodilo. Koža se mu je malo odrgnila na nogah. Vaš gospod soprog pojde ž njim k zdravniku, da ga obveže, in jutri morda že prideta za vami v Norimberg.“

„Ali je res vse to, kakor pripovedujete? O, gospod, povejte mi še enkrat, da je res!“ me je prosila in solze so ji tekle po bledih licih.

Pomiril sem jo, lagal sem ji, pripovedoval sem, kaj je govoril njen sinčič, da ni niti mnogo jokal, da nima zlomljenih nog in da res ni nobene, prav nobene nevarnosti.

Ali dolgo ni trajal njen mir, začela je jokati, gledala mi je v oči prav od blizu, zaklinjevala me je, naj ji povem, kaj se je zgodilo. Na vsaki postaji je hotela izstopiti in vrniti se s prvim vlakom v Köln. Da ne more biti brez sina, da jo je strah, da jo srce tako čudno boli.

„Zakolnite se mi pri svoji materi,“ mi je rekla, „da je Bob še živ.“

Zaklel sem se. Nasmehnila se je genljivo. „O, hvala vam, potolažili ste me,“ se mi je zahvaljevala.

Ali čez četrto uro jo je prevzel nov nemir, šla je v koridor in vpraševala druge potnike. Lagali so ji vsi. Mene je prijemala za roke:

„Vi ste ga videli, gospod. Kako sem vam hvaležna, da ste dobri z menoj. Jaz svoje dete zelo ljubim, o gospod, vi niti ne slutite, kako zelo!“

V Frankfurtu je poslala guvernanto vprašat, če je prišla brzojavka zanjo iz Kölna. Mi vsi smo se morali preseliti v drug voz, našega so zaradi sodnega pregleda potisnili na poseben tir. Policijski uradnik je zapisal moje ime in naslov, ime one elzaške dame, katero je steklo ranilo v obrazu, in še imena drugih, da nas bodo mogli pozneje zaslišati za priče.

Bal sem se, da bi uboga gospa ne izvedela v železniškem vozu med tujimi ljudmi za nesrečo. Vedel sem, da bodo guvernanti gotovo povedali resnico. Pazil sem skozi okno, ko se je vračala nazaj v vlak. Bližala se je opotekajoč, smrtnobleda, z izbuljenimi očmi. Skočil sem ji naproti, češ, da moram odpreti vrata.

„Molčite! Gospa ne sme ničesar slutiti. Le polagoma, zelo polagoma jo smete pripraviti na vse, ali pozneje, ko bo pri bratu. Zdaj niti besede!“ sem ukazoval šepetaje.

„Oh, moj Bog, gospod, tudi jaz pojdem pod stroj! Jaz sem kriva. Ko bi bila pazila nanj, kakor bi bila morala, se ne bi bilo to zgodilo,“ je pravila. Silovit jok se je hotel iztrgati iz njenih prsi.

„Mir! Ali hočete še drugo nesrečo? Nihče ni kriv. Ali zdaj je naša dolžnost, da čuvamo njegovo mater. Grozna novica bi lahko katastrofalno delovala nanjo. Mirno lice, nasmeh na usta!“ Stresal sem jo za ramena. „Premagajte se!“

Že sva bila v kupéju.

„Ali ni brzojavke?“

„Ne,“ sem odgovoril. „Uradniki tožijo, da je danes brzojavni promet ogromen. Najbrž se brzojavka še ni mogla ekspedirati.“

Verjela je za hip, ali komaj se je ganil vlak, je zopet postala vznemirjena in žalostna.

„Gospod, samo da me ne bi srce tako strašno bolelo, bi bila popolnoma mirna. Ali srce mi udarja mrzlično, prsi se mi stiskajo v strahu, skoro dihati ne morem. Gotovo se je kaj zgodilo. Zakaj se le tako bojim? Neizmerno se bojim. O, gospod, odpustite mi, da vas toliko mučim! O, gospod, morda bo tudi vas zadela nesreča in ugodno vam bo, da vas tolažijo dobri ljudje. Hvaležna sem vam od srca.“

Molčala je par minut in zopet me je začela iznova izpraševati.

„Recite mi, gospod, kako je ležal moj sin, vznak ali na obrazu? Ali vas je takoj spoznal? O, moj soprog bo gotovo vznemirjen, da nisem izstopila iz vlaka. Ali omedlela sem. Neodpustljivo je to, da se vozim dalje, in moj sin me morda potrebuje. Kliče me: mama, mama! Kaj bo počel moj soprog ž njim? On je mož, on ne ve, kako se mora postopati z bolnim otrokom.“

In začela je jokati, kdo ve v kolikrat že med našo vožnjo.

Vse do Norimberga je trajalo to in verjemite mi, da sem bil ves uničen, ves pobit od te strašne stvari.

Ko je bila odšla gospa, sem legel na one ozke železniške blazine in zjokal sem se. Moji živci so bili do skrajnosti razburjeni. V ušesih ni hotel utihniti jasni, srebrni smeh angleškega dečka, zdelo se mi je, da je pri meni v kupeju, da me je ravnokar objel, da mi je rekel s sladkim, otroškim glasom: „Jaz vas imam rad, gospod!“

In še zdaj, ko sem že teden dni doma, še zdaj mi zveni ta nežni glas v ušesih, še zdaj čutim na roki mehki dotikljaj njegovega otroškega telesa. Danes dopoldne sem skušal slikati. Kaj sem naslikal? Glavo malega angleškega dečka, kopijo onega čudovito milega portreta, ki ga je naslikal Marold. Po obedu sem pospravljaj svoje skice, ilustrirane časopise, pisma in papirje. In našel sem med njimi reprodukcijo one Maroldove slike. Pogledal sem jo, primerjal z glavo, ki sem jo bil naslikal dopoldne na platno, in videl sem iste poteze, ista usta, iste oči.

Vznemirja me to. Kaj se je zgodilo z menoj? Saj nisem sentimentalen, ali taka melanholija me prevzame vsak večer, da ne vem, kaj bo z menoj. Zato sem prišel danes k vam. Moram se razvedriti.“

Nastala je noč. Le nejasno so se razločevale stvari v sobi. Ob široko steno se je zaganjal bučeč veter.

Nekaj tihega se je vzdignilo s poda. Dvoje drobnih telesc se je prislonilo k slikarjevim kolenom, dva mokra obrazka sta se doteknila njegovega lica, ki si ga je podprl v pest. Ponosen, ali plah in ganjen glasek je dejal: „Jaz sem Mile, a ta mali, veš, je Leo. Ali če hočeš sva lahko Bob in Luděk. Včeraj sva bila Džin in Džan. Igrala sva se za Kitajce.“

Gospa, njiju mati, se je tiho in srečno zasmejala. „In to je naša Darinkica,“ je rekla in položila nekaj toplega in prisrčnega slikarju v naročje. „Dober človek ste, a zoper melanholijo bomo mi vsi iskali leka.“

Zavrtela je gumb električne svečave. Zgrabila je svilen senčilo, ki je ležalo na etažeri, in ga povabila preko svetiljke. In svetloba je postala hipoma zelena in prijetna.

Vzela je hčerko nazaj in v hipnem čuvstvu je potegnila tudi oba dečka k sebi v svoj iskreni in ljubeči materinski objem.

„Oh, otroci, otroci!“ je zašepetala vroče in njene lepe oči so bile polne solz.

Iz starih zapiskov.

Podlimbarski.

(Dalje.)

o je bil jeseni prodal slive, se je napotil v konak. Smel in zrel človek je Jusuf Tervan. Tako mi je nadalje pravil: „Pridem v konak, potrkam na neka vrata in vstopim. Pri mizah sede gospodje, kukajo v knjige, vsak ima dolgo brado kakor jaz. Dober dan! — pozdravim po švabski šegi. Dober dan! — odzdravijo. Sedi, gospodin! — mi reče eden. Pogledam takole doli po sebi po čakširah (hlačah) in opankah in mislim: Ni grda beseda gospodin, vendar pa jaz še nisem gospodin. Toda ničesar ne rečem in sedem. Čakam, čakam. Čez nekaj ur me vprašajo: Kaj bi rad? — Desetino sem prinesel; slive sem prodal in vse plačam, kar mi pride — tako sem jim odgovoril. Vidiš — tako mi je pravil tisti stari poturica — vidiš, Djordjo, petkrat na dan molim in se klanjam Bogu in za poštenega moža veljam, takrat pa sem dejal sam v sebi: Teterwane, danes se jim zlažeš na debelo, od devetih oral zemlje jim zamolčiš tri in od petnajstih koz jih napoveš samo osem. Bradat gospodin sedi pri mizi, gleda v zemljepis, govori z menoj in nič me ne vpraša, koliko imam zemlje in koz; kar naravnost mi iz tistega zemljepisa pove, da imam devet oral zemlje in petnajst koz. Pa ena koza mi je crknila jeseni, šestnajsta, in tudi za to je vedel, da je ni več. Baš učeni so ti švabski ljudje! A šejtan, si mislim, zdaj so takšni dobri časi, da človek še greha storiti ne more, Bogu bodi zahvala! Vse imajo popisano in z nobeno lažjo ne prebredeš njih pisarij, ne enega koštruna bi jim ne mogel utajiti. No na dalje mi je pravil Tervan, kako je bilo. Potegnem — pravi — mošnjič izza pasa in začnem šteti banke. Ko naštejem do 30, mi reče tisti bradač: Dosti, ne štej dalje, več ti ne pride! — Tudi dobro — mislim sam v sebi —, desetar, ki je prišel po leti k meni, je zahteval 36 bank. Ali prava gospoda je pa le v mestu doma, ono, kar pride v selo, ni še prava gospoda.“ Tako mi je razkladal stari poturica, drzen, premeten in šaljev človek.

Posmejal sem se Djordjevemu pripovedovanju in hadžija je pomembno kimal z glavo, gladeč si brado.

„No, kaj pravita, so li zdaj boljši časi, nego so bili turški,“ sem jel pozvedovati vesel, da se mi je danes prilika nanesa kar sama. Hadžija je dvignil roki pred obličje, kakor bi hotel zaplavati, ter rekel: „Bit će bolje, bit će bolje!“ S temi besedami odgovori marsikak Bošnjak, če ga vpraša Švaba, kako je sedaj. Ljudje so oprezni in nočejo tožiti pred tujcem. Zato tujci tudi niso poučeni o resničnih razmerah.

Smeli in odkriti Djordje pa je začel: „Čuj, gospodine, vso pravdo ti povem, kako je sedaj. Veš, jaz se nisem bal nikogar ni za turške carevine, ‚kad puška puca izza vsakog drveta‘, in sem vedno nosil puško, dasi je bilo kristjanom prepovedano. Jahajoč po planini, sem vsakemu pogledal v oči in pozdravljal sem vsakega po njegovem običaju, Turka po turški, kaurina po kaurski šegi. Govoril sem vedno resnico in tudi sedaj se je ne bojim. Glej, Avstrija nam je prinesla ravnopravnost. Poprej so nas Turki imenovali rajo, sedaj jih tudi mi imenujemo tako in ne morejo oporekati. Vsi imamo enake dolžnosti in pred sodniki in našimi gospodarji smo sedaj vsi enaki. Gorje je pa to, da je Bošnjak vročekrven; on ne misli na sodnika, sam hoče soditi, to je, ubiti človeka. Slabo je to, da nam vlada ne more ali noče urediti naših posestnih pravic do zemlje. V tem oziru je ostalo vse pri starem, še bolj zmedeno je, nego je bilo pod turško carevino. Kristjani, posebno katoličani in vsi oni, ki nimajo svoje zemlje, so se vas tako veselili, misleč, zdaj pride svoboda in zemlje dobimo. Marsikdo si je ogradil kos zemlje okrog svoje hišice, vesel, da postane sam svoj gospodar, ker vsakemu je svoja zemlja to, kar je carju njegovo carstvo, ali je pa plot porinil dalje na spašnik, kjer je smel poprej pasti, kdor je hotel. Ko so pa nehale puške pokati po Bosni, je oblast začela izpraševati po tapijah (prilastitvenih listih). In tu se je pokazalo, da marsikdo nima tapije na ono, kar je imenoval svojo last. Tudi pod sultanom so imeli svoje zemljepise v konakih, pa mnogo teh se je ob zasedi pogubilo: eni pravijo, da so ž njimi kurili vojaki, drugi, da so jih požgali Turki. Dosti tapij so tudi posestniki pogubili. Poleg tega pravijo, da so Turkom po zasedi iz carigrajske tiskarne pošiljali ponarejene tapije, tako da je zdaj glede zemljiške pravice zmešnjava nad zmešnjavo, katerih najučenejši sodniki ne morejo poravnati. Hudo je pa to, da ima vlada za svoje ljudi, za priseljence, vedno dosti zemlje, a za domačega človeka nič. Kjer ni bilo tapije, si je oblast vse prilástila, posebno zemljo v obližju mesta in gozde, kar je bilo prej skupna last. Ti sam veš, kje imajo vaše nune

— sestre božjega usmiljenja se imenujejo — svoj samostan. Na najboljši zemlji kraj mesta. Toliko časa so hodile v konak, da so si izprosile vse lepo ozemlje, ki se na široko razprostira okrog samostana in je bilo poprej revnim ljudem odprto za pašo. Je li tako, hadžija?“

„Bit će bolje, bit će bolje,“ je viknil Turek, kakor bi se bil iz spanja prebudil. Spomnil sem se bosenske majke, pri kateri stanujem, kako je javkala, ko je morala dati kravo, skoraj svoje edino premoženje, v pašo k sorodniku na kmete, ker okrog mesta ni mogla več pasti, in utemeljena so si mi zela Djordjeva očitanja.

Srb je nadaljeval: „Glej, jaz sam dobivam tretjino in vsakemu pravim, da je to krivično, po Turkih uvedeno roparstvo. Ko so bili zasedli naše dežele, so svobodnemu prebivalstvu vzeli zemljo. To je bila prva velika krivica, ki do danes ni poravnana. V Srbiji ni več tretjine, država jo je odkupila, in to bi se moralo zgoditi tudi pri nas.“

Pomislil sem o tem, kar sem slišal, no glede odkupa zemlje po državi bi se bil pač ujemal z Djordjem, da ni dobila Avstrija na berlinskem kongresu tako polovičarskega mandata, s katerim vrši le polovičarsko delo. Pa rekel nisem ničesar.

„A tlaka nam je neznosno delo. Odmerijo kmetu kos ceste in to nasipaj. Kamen moraš nalomiti, gramoz nakopati in s svojo živino napeljati. Pripelješ, nasuješ, pa evo ti cestarja, ki rohni: Ni dobro! In iznova moraš začeti. V konaku so nam predpisali tlako po šest dni na leto, a nekateri jo dela po dvajset dni in več. Naša slaba živina se na trdi cesti tako umori, da dolgo potem ni za naše poljsko delo. Ti sam o tem veš, hadžija!“

„Bog dao, Bog odredio, pa šta hočeš,“ je odgovoril Turek, visoko dvignivši dimeči se čibuk. Pogledal je name, rekoč: „Naše ženske nam kvarijo. Oprosti, da ti o tem govorim. Vse pojde pri nas v propast.“ Hadžija je pljunil v stran.

„Kako bi vam jih kvarili, saj jih imate zaprte,“ sem pripomnil. In vprašal sem: „Kakšen je vaš zakon glede žen, hadžija?“

„Žena bodi svojemu možu dobra, zvesta in pokorna.“

„Takšen zakon velja za žensko tudi pri nas in obratno za moža.“

„Katera nima onih čednosti, ni vredna življenja. Vaše ženske sem videl v vaših zemljah. Zapravile bi vam bile že ves svet, ko bi se nahajal prostor zunaj sveta, kamor bi ga mogle zmetati.“

Nisem rekel drugega nego: „Dobrih žensk je tudi v naših zemljah dosti.“ A mislil sem, kako gleda ženska vedno in povsod,

da bi zbudila zanimanje za svojo osebo. To in pa njih matersko ljubezen, drugega večno ženskega nisem spoznal, čeravno sem se mnogo pečal s tem spolom.

„Tudi ženska je božja stvar, a slabotna je in težkega greha sposobna,“ je povzel Djordjo. „Mnogo okrutnosti se je počenjalo ž njo pri nas.“

„Dosti sem o tem slišal. Da, to so bile strašne razmere. Ako drugega ne, Avstrija je vsaj vaše ženske toliko osvobodila, da najdejo pravico pri sodnikih.“ To sem rekel zato, ker se je že mnogokrat prigodilo, da je pribežala turška žena v konak tožit moža in je vselej našla pravico.

Modri hadžija ni bil mojih misli; povel je z ramenom in v globočini se mu je odtrgal vzdih, v katerem ni bilo laskavih in pohvalnih besedi zame. Pa je izpregovoril: „Oprosti, brat, da ti o tem govorim. Ženska je vrtljiva stvar, svojo glavo ima, v kateri ni pameti. Jezik ji je daljši nego kravji rep, pravi naša prislovica. Če ji popustiš, gre vse v propast. Oprosti!“

Oprostil sem hadžiji in nič nisem rekel, ker vem, da Turka ne preučiš, ko bi ga tudi na naklo dejal. Glede ženskega osvobojenja stojim na strani sodnikov in vidim dobro politiko v tem, da hoče oblast ženske pridobiti na svojo stran, kakor se tudi cerkev opira nanje.

Djordjo je nadaljeval: „Res je ženska svoje glave in kriva mnoge nesreče. Mojemu sestriču je lani pobegnila žena. Hotela je uiti v Srbijo, pa na meji je vse polno orožja, tako da ni mogla čez Drino. Naselila se je v Podrinju na bosenski strani. Sestrič si je mnogo prizadeval, da bi jo spravil nazaj. Pisal ji je, naj se vrne, ker po zakonu je njegova, a ona mu je odgovorila, da rajši preskoči devet zakonov, nego bi se vrnila. Potrošil je mnogo novcev pri advokatih in pri oblastih, da mu jo privedejo nazaj, pa zastonj. Bil je pri sodniji, tam so mu rekli: Idi k vladiki! . . . pri zemaljski vladi je bil, tam so mu rekli: Idi k vladiki! Šel je k vladiki, a vladika je zmajeval z glavo, da ničesar ne more ukreniti in naj se obrne na samega carigrajskega patrijarha. Kakšna podlost! Bosenski vladike ne pripoznavajo carigrajskega patrijarha za svojega poglavarja, pa naj se sestrič obrne nanj.“

„Ni li pri tem rodbinskem razdoru mož česa zakrivil?“ sem vprašal.

„Moj sestrič?“ se je zavzel Djordjo. „Pameten, razsoden človek je on, a ona je zapravljevka in bi se bila rada zabavala, kakor je

videla pri vaših ženskah. Povsod bi bila rada, kjer se je igralo kolo, vse bi bila dala za lepo obleko in same slaščice naj bi ji predlagal mož. A moj sestrič je moder, resen človek in se ni hotel podati. In lani po zimi tisti dan po prazniku sv. Save mu je pobegnila. Sestrič je ni pustil na sv. Save večer v židovsko gostilno na svetosavski ples, rekoč, da je na tisti zabavi nekaj let že več židov in Švabe nego pravoslavnega naroda, ki se je začel tiste zabave ogibati in jo imenuje svetošvabski ples. In ker je ni pustil, mu je drugi dan pobegnila. Baš tako potratljiva je njena rodbina. Njena mati bi bila svojo drugo hčer rada omožila in vzel bi jo bil dober, imovit mladenič. Mati je šla k mladeniču na dom pogledat, a ker je ta ni pogostil z vinom in puranom, ampak s kruhom, soljo in čebulo, se je zarotila: Takšen pustež pa nikdar ne dobi moje hčere. In tako se je tista zaroka razdrla, čeprav sta se mlada človeka imela rada.“

Hadžiji se je že neumestno in razžaljivo zdelo, da se s Srbom toliko pogovarjava o ženskah, o katerih Bošnjak govori, če nanese potreba, le v kratkih, skrivnostnih namigih. Odložil je čibuk, vstal in šel popravljat ognje. Z Djordjem sva si zvila svaljčice.

Ko je hadžija zopet prisedel, je začel Djordjo: „Gospodine, vprašal si poprej, je li zdaj boljše, nego je bilo pod turško carevino. V nekaterih stvareh je boljše, a v drugih je hujše. Zlo je to, da se Bošnjak oprijemlje tujih običajev. Vidiš, zdaj imamo že Turke, ki se nosijo švabski, jedo svinjino in pijejo vino za stavo.“ Hadžija je resno pritrjeval, zažigal čibuk in se smehljaj, kakor bi mu kdo rezal rano v meso.

„Vino piti in svinjino jesti ni najslabša stvar,“ sem omenil, pa jedva sem izustil besedo, že mi je postalo žal, ker hadžija je preplašen dvignil roke, kakor bi se hotel ubraniti devetero grehov, ter rekel: „Po našem zakonu je prepovedano.“ Hitro sem se popravil: „Oprosti, brat, pravo si povedal. Vsak spoštuj svoj zakon in živi po njem. Zakon je velika stvar, ki drži človeško družbo skupaj, in vendar . . .“ Tu sem se hotel razprostrti o tem, kako se zakoni in nazori menjajo, in to imenujemo napredek, pa pred turško konservativnostjo sem zamolčal.

Srb pa je govoril: „Ne samo Turki, tudi kristjani se vadijo tujih šeg. Nisem sovražnik novih šeg, tudi v tujem življenju, v tujih običajih in nazorih je dosti dobrega, baš zato sem poslal svojega sina v tujino na Hrvaško in Srbijo, da mi ne lenari doma v praznem

dučanu, ampak da se nauči spoznavati svet in se navzame tega, kar vidi tam dobrega.“

„Tako je prav, brat,“ sem pohvalil Djordja, zroč mu v inteligentni obraz z umnimi, jasnimi, široko odprtimi očmi. „Vsi ljudje marsikaj vedo, vsaj pa to, kar je navadno potrebno za življenje, in drug od drugega se moramo učiti. To se imenuje pri nas napredek in kultura. To nam je prešlo tako v kri, da o tem niti ne govorimo več.“

„Ej, gospodine,“ me je prekinil Djordjo ter si pomaknil temni fes na stran, „modra je tvoja glava, srečala te sreča, lepo govoriš! Dobre in koristne so lahko tuje šege, hudo je pa to, da nam tujci v naši deželi kažejo samo svoje slabe običaje in nazore, da bi nas ž njimi razmehkužili, požensčili, upijanili in strli našo silo. Vse ni za vsakega. Kakšen bi bil na primer naš hadžija Mujaga Selimovič, ko bi ga oblekli v tvojo obleko?“

„Sastalo se zlo i gore, da se porazgovore,“ je odgovoril Turek z bosensko prislovico in jaz sem, ne umevajoč dobro, pogledal nanj in na Srba, ki je nadaljeval: „Potratnost in razuzdanost se nam kaže na vseh straneh. Iz tujih šeg lije k nam zlo. Z dobro gostijo omajaš zdaj najtrdnjše prepričanje, z mastno plačo kupiš ljubezen, kjer bi bil skrajen odpor na pravem mestu.“

Srb je govoril z zanosom vnetega patrijarha, „smelo gledajoč name, kakor bi mi očital vso to našo kulturo.“

Nisem mu ugovarjal. „V pšenici je največ plevela,“ sem rekel.

Zdajci se je oglasil hadžija: „Kdor pri nas sedaj več zmore in več spusti, za tem gredo drugi. To se mi baš tako zdi, kakor kadar grem po planini in jem kruh ter se mi pridruži gladno pseto. Tako zvesto in umiljeno bo gledalo vame tisto pseto, da mu naposled vržem košček. Ko bom pa kruh dojedel, popusti me pseto in pridruži se tebi, če pojdeš po tisti poti in tudi kruh ješ. Baš tako umiljeno bo gledalo v tebe, kakor je poprej v mene. Takšni so postali pri nas tudi ljudje. Take propalice se poprej niso rodile.“

(Dalje prihodnjič.)

Sodoma.

Spisal Fr. Strnad.

IV.

jen zakon spočetka ni bil nesrečen. Pogrešala ni ničesar, ker se ni zavedala, da ji česa primanjkuje. O oni prelestni poeziji, o kateri sanja ljubeče deviško srce, o oni sladki blaženosti, ki je pričakuje nedolžno dekle ob strani izvoljenega moža, ni bilo sledu v njenem zakonu. A ona, ki prej na možitev sploh mislila ni, ker je hotela posvetiti svoje življenje višjim ciljem, ona, ki niti vedela ni, kaj je ljubezen, ker je bila okusila v tistem hipu, ko so se je bile doteknile prvič moške roke, takoj strast, niti slutila ni, da je bila prikrajšana za najslajše, najlepše . . . In tako ji tudi jasno ni bilo, da ono čuvstvo, ki ga je gojilo njeno srce do moža in ki jo je s tako neodoljivo silo vleklo v njegovo naročje, ni ljubezen, ampak strast, dokler ji danes ni hipoma prišlo spoznanje . . .

Bilo je čudno to, kako mu je bila bolj in bolj vdana, kako je bila čimdalje bolj navezana nanj! Plamen njenega srca se je razvnel, kakor bi bil prilival kdo olja ognju. A bila je srečna, zadovoljna, ker njene želje niso bile brez utehe. Njen mož je ni zanemarjal, in dasi sta bila že poldrugo leto poročena, ni zapazila niti najmanjšega znamenja, da se je njej nasproti ohladil ali sploh kaj izpremenil. In baš zaradi tega se morda nikdar ni spotikala ob tem, da se je tako rad pojal z njeno mlajšo, od dne do dne lepšo, a še popolnoma otročjo sestro. Samo smejala se je, kadar jo je prestregel z rokama, pritisnil jo nase in jo celo poljubil vpričo nje. Vse to se ji je videlo šala, nedolžno veselje, ki mu ga je privoščila tem bolj, ker ji niti na um ni prišlo, da bi se njen mož približeval kdaj drugače sestri kakor s treznim prijateljstvom in da bi se mu vzbujale kdaj želje, ki bi segale preko mej njenih pravic.

Toda njena sestra se je razcvitala kakor roža, njeni polni, bohotni udje so vzbujali slast, njeni plamteči pogledi so razgrevali kri. In drugi ljudje so bili bolj nezaupljivi nego ona. Zapazili so to in ono podrobnost, ki jo je ona v svoji naivni blagohotnosti prezrla ali pa ji ni pripisovala nič važnosti, dočim se je zdela njim pomenljiva. In zgodilo se je zdajpazdaj, da ji je kdo, šaleč se sicer, a vendar

z nekako resnobo pripomnil: „Pazi, Marijana, Malka ti še moža izneveri!“

A ona se je takim opazkam samo smejala. Smešno res! Saj je bil mož njej nasproti vedno vnet. In tudi sicer! Kje bo storila sestra sestri kaj takega, zlasti pa tak otrok, kakršen je bila zdaj še njena sestra!

Toda malce sledu so vendarle zapuščali taki opomini za seboj. Malce strupa je le kanilo pri vsaki taki priliki v njeno srce, in predno se je dobro zavedela, kako je prišlo, je začutila v prsih nekaj skelečega, kar jo je zdaj manj, zdaj bolj vznemirjalo.

Začela je postajati opreznjša, začela je opazovati s preudarnjšim, ostrejšim pogledom. In opazila je čimdalje več.

Kar se ji je videlo včasih zgolj slučajnost, to se ji je zdelo zdaj hkratu namera... Zdelo se ji je, kakor bi se sestra nalašč nastavljala njenemu možu, kakor bi nalašč iskala prilike, da uganja z njo svoje burke. In polagoma se ji je začelo tudi dozdevati, kakor bi sestra ne bila več tista kot pred kratkim časom še. Dostikrat je tako čudno molčala, in če se je naglo ozrla proti njej, je zapazila, kako ji počivajo oči na njenem možu, prav kakor bi iskale česa pri njem, kakor bi nečesa pričakovale, kakor bi hotele kako skrivnost izvabiti iz njega...

Sicer je dobila vedno zopet izgovore zanj in za sestro, potolažila se je včasih popolnoma, a nikdar ne za dolgo...

„Vsaj nespodobno je tako vedenje!“ si je dejala nekoč, hoté sama sebi pritajiti ljubosumnost, ki se je je lotevala, ter opravičiti naklep, ki ji je bil nenadoma kar sam ob sebi dozorel v srcu.

„To ni dostojno!“ si je ponavljala in poslej često posvarila zdaj sestro, zdaj moža, toda vendar tako, da nista mogla slutiti ne on ne ona, odkod izvirajo ti opomini. Možu je govorila, da je že prestar za take otročarije, a sestri je priporočala, naj postane resnejša, ker je tudi lepše, če se kaže resno. Toda njene besede niso zalegle dosti, in ko ji je mož odvrnil nekoč baš tako v šali, kakor ga je ona posvarila, da menda vsaj ni na svojo sestro ljubosumna, jo je bilo sram in umolknila je — —

Odslej je molčala in sčasoma se je celo tudi pomirila zopet. Kaj naj bi jo tudi skrbelo? Ali naj bi se bala svoje sestre, ki ji je bila tako vdana, in svojemu možu naj bi podtikala nezvestobo, ko je imela toliko dokazov, da se mu ljubezen do nje še prav nič ohladila ni?

Naposled tudi ni imela nobenega povoda več, da bi bila kaj dvomila. Bilo je videti, kakor bi sestra spoštovala njene opomine, kajti bila je postala bolj resna in vpričo nje se je zgodilo, da je pahnila njenega moža od sebe, ko je hotel zbijati zopet svoje šale z njo. Tudi ljudje so bili vtihnili in nikoli ni več črhnil nobeden proti njej kake besede, iz katere bi bila mogla posneti, da sumničijo sestro in njenega moža. Kesala se je, da se je bila dala po praznih besedah zapeljati k slabim mislim, čutila se je krivo sestri in možu nasproti in z obema je bila zdaj še bolj ljubezniva, da bi tako poravnala krivico, ki jima jo je storila.

Z zadovoljnim srcem se je vdajala zopet sreči, ki ji jo je nudilo zakonsko življenje, in z grozo se je spomnila včasi, da bi se bila v svoji otročji nepreudarnosti kmalu dela ob vso to blaženost, ki je je zdaj deležna. Kako strašno bi bilo, ako bi bilo njeno srce zaslutilo to srečo in zakoprnelo po njej potem šele, ko bi se bila za večno zapahnila za njo samostanska vrata! Posledica bi bili najgrozovitejši boji in obup! Ob takih mislih je bila od srca hvaležna svojemu možu, čigar vihari temperament je bil odkazal njenemu življenju sedanji tir . . .

Veselo in srečno so tekli zdaj zopet njeni dnevi. Ljubil jo je njen mož in tudi ona je njega ljubila še vedno s tistim in še hujšim ognjem . . .

Bila je mirna, in ker se ničesar ni bala, tudi nikdar ni iztikala za možem in sestro. Kadar moža ni bilo v prodajalnici, ga je ona namestovala in nikdar ji ni prišlo na misel, da bi bila šla gledat, kje se mudi. Ali nekega dne je zahteval nekdo, ko njega bilo ni, reči, ki je ona ni znala dati. Čakala je dolgo moža, ko pa je kupovalec začel postajati nestrpen, ga je šla iskat v prvo nadstropje, kjer je včasi pisal in delal svoje račune. Brez posebnih misli je šla gori. Ali ko je bila sredi stopnic, ji je postalo hipoma tako čudno pri srcu . . . „Ne hodi!“ ji je reklo nekaj in noge so ji bile res tako težke, da je komaj prestopala. Strah jo je bilo, a vendar je šla. Ko pride mimo sestrine, nekaj tudi svoje sobe, se ji zazdi, kakor bi bila nekaj čula notri. Odpre vrata, in njenim očesom se pokaže prizor, kakršnega je bila na svoj šestnajsti rojstni dan sama doživela, samo da je bila zdaj sestra na njenem mestu, prizor, ki jo je poučil, kako lahkoverna je bila in kako neumestna je bile njena velika zaupljivost . . .

Isti prizor kakor tistikrat . . . tudi luč je brlela pred Marijinim kipcem! . . . Ah, vse, vse je bilo res! . . . Sestri je bila zalila kri

lica, a to ni bila rdečica sramu. Izpodmuljeno in drzno je gledala in že ta pogled ji je povedal, da se to, kar je bila videla, ni godilo prvič. On pa niti v zadregi ni bil. Kakor bi bil pripravljen na to, da ju prej ali slej zaloti, se je hladnokrvno smejal . . .

Prvi trenotek je hotela dati z glasnimi besedami duška groznemu gnevu, ki se je je lotil. Ali že v naslednjem hipu jo je premagala užaljenost in onemogla se je zgrudila na stol.

Vse njene moči so bile strte. Čutila je, da je izgubljeno za njo vse, čutila morda tudi, da nikdar ničesar imela ni . . .

Spomnila se je, da je čula nekoč kmeta, ki ji je trdil, da ni nič hudega, če vara mož ženo ali žena moža, samo da varani ne zve tega. Čudila se je takrat tej modrosti, a zdaj je umela, v koliko so resnične te besede. „Ne hodi!“ ji je velelo srce. Ah, da ni poslušala! Koliko boljše bi bilo, ko bi se bila vrnila sredi stopnic! Čudne misli so se ji vsiljevale o človeški sreči. Če je vsa sreča dostikrat zavisna samo od tega, da človek ne zve resnice, kaj je potem sreča? . . .

Občutila je dvojno bol tisti hip. Bolela jo je nezvestoba moževa in sestrina, a obenem se je je lotil grozen kes radi lastnega dejanja, radi lastnega greha . . . Baš tako je brlela tistikrat lučica pred Marijinim kipcem . . . Vpričo nje, ki je najčistejša, se je bila izpozabila . . . Zato pač je morala zdaj to videti! Zato pač se je moralo to zgoditi! Zgoditi se je moralo in morala je videti, da je prejela kazen za greh! In ni li, ker je kazen morala priti, ker je takorekoč izzvala kazen, kriva ona celo sestrinega greha? . . .

Vse te misli so bile vzrok, da je molčala tudi potem še, ko si je bila opomogla nekoliko.

Mož in sestra sta odšla iz sobe, ona pa je zdrknila na kolena pred Marijino podobo in milo je jokala. Potem pa je šla in se zaprla v svojo sobo in dva dni je ni bilo na izpregled. Ves čas je molila in razmišljevala o tem, kaj ji je storiti. A naposled je prišla do prepričanja, da ne more storiti ničesar in da se to, kar se je zgodilo, ne da predrugačiti nič več. Vpiti, kričati — da bi ves svet zvedel za njeno sramoto, zvedel za grozni greh, ki se godi pod streho njene domače hiše — ne, ne, samo tega ne! Zase je hotela ohraniti to, samo da ostane neomadeževana njena rojstna hiša! „Moja največja skrb bodi, pritajiti vse,“ tako se je odločila. Očitati jima — kak zmisel bi imelo to? Če ju ni pretreslo in iztreznilo dejstvo, da ju je zalotila, kaj naj bi pomagale njene besede?

In tako ni rekla ničesar ne možu, ne sestri. Vedeti sta morala, kako rano sta ji prizadela, čitati sta ji morala na obrazu, kako trpi,

in upala je, da jima baš s svojo potrpežljivostjo in s svojim nemim trpljenjem obudi usmiljenje ter ju dovede do spoznanja inboljšanja . . .

In bilo je videti, da je ubrala pravo pot. Mož se je sicer vedel, kakor bi se ne bilo nič zgodilo, smehljal se je po svoji stari navadi in niti najmanjšega znamenja ni bilo, da se sramuje svojega dejanja. Toda sestra je begala plaho semtertja in zdelo se ji je, da ji je njena bol segla globoko v srce. Nič sumljivega ni več zapazila in že je bila prepričana, da sta se zresnila oba, že ju je opravičevala, že skušala samo sebe uveriti, da sta zakrivila samo hipen prestopok, ko ji je mož nenadoma naznanil, da je kupil posestvo in trgovino in da se preseli tjakaj.

Zabolela jo je ta vest, a še hujšo bolečino je občutila, ko se je v istini preselil ter vzel s sabo sestro njeno.

Toda iz vzrokov, ki so ji dosedaj nalagali molk, je morala tudi zdaj še molčati. Pač je pogledala sestro ob slovesu tako milo, tako proseče, da bi jo bil moral pretresti njen pogled, toda sestra je ni umela, ali je ni hotela umeti . . . Ozrla se je vstran in delala se, kakor bi ne imelo nobenega pomena, da spremlja svojega svaka na novo domovanje.

Molčala je, ker je vedela, da bi bilo vsako prigovarjanje zaman, molčala, ker sploh ni imela poguma, da bi nasprotovala volji svojega moža.

In naposled je molčala, ker je bila pač ustvarjena tako, da je raje molčala . . . Tudi njen oče je molčal . . . molčal in trpel! . . .

Muke, ki jih je trpela, so bile neznosne, a ona je molčala in zatekala se k Mariji priprošnjici za tolažbo in pomoč, molčala je in trpela, pa molila, molila po dnevi v cerkvi, molila po noči doma . . . molila vedno, vedno, tudi kadar ni klečala, kadar ni sklepala rok, kadar ni dvigala oči proti nebu . . . Saj se njene misli niso mogle ločiti od njene boli! In vedno je upala, vedno pričakovala, da bo njena prošnja uslišana, da se naposled zgodi oni čudež . . .

Ah, v kako zadoščenje bi ji bilo, če bi se bila sestra vrnila sama od sebe . . . če bi bila nenadoma stopila prednjo, skesana, potrta in jo prosila odpuščanja! To bi ji bil vidni znak božje milosti, dokaz, da je tudi njej odpuščeno, kar je zakrivila . . .

To bi bil oni čudež, ki ga je pričakovala, pričakovala vedno in vedno, pričakovala vsak dan s silnejšimi željami.

Toda zgodilo se ni nič. Mož in sestra sta živela tam, in kakor je čula od časa do časa, sta se počutila oba dobro . . .

„Molitev dela čudeže,“ je čula praviti, toda njena jih ni, vsaj vidno ne!

Ko bi se bil dal vsaj tisti ogenj v njenih prsah zadušiti, ko bi ga bila vsaj sovražiti mogla, kakor bi bil zaslužil! Ah, potem bi bila laglje trpela, laglje prenašala! Ali tudi v tem pogledu je ostalo, kakor je bilo! Ljubila ga je, ljubila še vedno, ljubila morda bolj nego prej . . . ljubila navzlic vsemu . . .

Nič, nič se ni izpremenilo . . . Njene prošnje so ostale ne-uslišane . . .

In tako so se ji začeli polagoma vzbujati dvomi v moč njene molitve in tista njena vdanost je začela pojemat in nekaj kakor nestrpnost se je lotevala njenega, dosedaj v resignaciji otrplega srca . . . To je bil menda pravi vzrok, da se je naposled odločila storiti to, kar bi bila že davno lahko storila, a ona se tega ni zavedala. Ona je smatrala to za razsvetljenje, za uspeh svoje molitve! In to je bilo dobro za njo — ta vera je podžigala njene nade . . . varovala jo obupa . . .

V tej veri ji je zažarel še enkrat svit zaželjene sreče, up, ki ji je vstajal iz te vere, ji poživil utripe njenega srca, obudil v njenih prsah še enkrat veselje do življenja in njegovih slasti . . .

(Dalje prihodnjič.)

Križ v polju.

Kjer v polju je drhtel blažeči mrak
in tihotajno molil žitni val,
je truden potniku obstal korak:
tam Ti si sam v skrivnostnem mraku stal.

In čul Te potnik je skoz šumni klas
in zrl je Tvoje veliko srce
in zrl je Tvoj usmiljeni obraz
in iz oči so lile mu solzé.

In plakal je vso noč do bledih zvezd.
A ko je dahnil izza gore dan,
je vstal in šel v budečo se prelest
in šel pokoj je ž njim v poldnevno stran.

Vojeslav Molè.

Nevesta.

Spisal dr. Ivo Šorli.

1.

Sladko se je spomniti ob nedeljah popoldne domovine, ki je takrat najlepša, ker je razlita vse bolj zlato čez mehka brda solnčna luč, — ah, ta mala, kipeča, kakor deviške grudi okrogla brda! — ker je vse snažno in pospravljeno po gladkih senožetih in ker je razsutih po beli cesti iz vasi šest, sedem rojev mladenk v nežnobelih, rožnatih, svetlomodrih oblekah.

Potem začno naenkrat najprej griči spodaj in nato senožeti na vrhu ugasovati, bledeti, pretakati se v vedno temnejše barve in se pogrezati polagoma, polagoma tja noter proti globokočrni polnoči. Samo cesta je kakor bela črta s kredo skozi mrak.

Zdaj šele zapojejo izza brda zvonovi — prijatelji, več: bratje. Izdajalec, kdor gre, ko mu ni treba, jih pozabi in se da spremljati drugim k zadnjemu počitku!

Dekleta čutijo milino njih glasov, ki se stiskajo k njih srcem. In njih srca se stiskajo k njim in molijo molitve, ki jih more moliti samo ob zvokih domačih zvonov srce.

A kako to čuti šele mladenič, ki jih ni slišal že vse leto in ki prihaja to uro po cesti in vasi proti koči svoje matere za brdom! Zvonovi so odpeli in študent se je počasi pokrtil.

V tem hipu je zapazil pred seboj dekleta.

Poznal je vsako, saj so bile skoraj vse ž njim v šoli nekdanje. Tudi pozneje je rad izpregovoril ž njimi in celo ozrl se je včasih s skrivnim pogledom za katero. Več pa si ni upal; zdelo se mu je, da bi povedala druga drugi, in potem bi izgubil vso čast in vse spoštovanje pred ljudmi.

Tudi zdaj mu je strepetalo srce, ko jih je zagledal; a potem, ko so se srečali, je samo plaho, skoraj ponižno pozdravil in je hitel tik kraj ceste mimo.

Toda prav natanko je slišal, da je rekla ena, ko je bil komaj dvajset korakov dalje: „Kak lep kaplanček bo!“

Zardel je sam pred seboj, tako sladko in obenem bridko ga je izpreletelo.

O, težko se bo odreči vsemu svetu, ki je tako svetel in lep in ves zveneč sladkega dekliškega smeha . . . In tisto veliko, sladkobolestno hrepenenje po svetlih, lepih planjavah tam zunaj v svetu, po katerih vse zveni jasnega smeha in kjer cveto mehke dekliške oči, je zavalovalo v njegovem srcu, — tisto hrepenenje, ki ga more umeti le on, ki je imel le še eno leto hoda do temnih vrat iz belega življenja v kraje, ki se mu zde zdaj še skoraj posmrtno strašni in mračni.

Naenkrat je zagledal hiteti belo postavo proti sebi.

„Ena, ki je zaostala za drugimi,“ si je mislil in čudno drznost je začutil v svojih očeh . . . Potem so zahrepenele roke . . . tako so zahrepenele, da mu jih je nekaj samo dvignilo in razširilo . . .

Kolikokrat je v mestu sam bedel cele ure sredi svojih že davno spečih tovarišev dolgo v noč, in v takih urah je stiskal zobe in si je prisegal, da mora pograbiti še te počitnice še nekaj od vsega tega sladkega, česar že za dobro leto ne bo nikjer več ob njegovi poti.

Bela prikazen se je hitro bližala. Že je mogel razločiti vitko postavo.

Kakor srnica je! Naj se zgodi, kar se hoče! Preveč se mudi, da bi mogel še odlašati!

Nalašč je šel popolnoma na drugi kraj ceste. Ko sta bila pa ravno vštric, se je naenkrat obrnil in je stopil naglo tja.

„Ivan? Vi ste? Kako sem se ustrašila!“

Za hip je bil negotov, a potem jo je spoznal.

„Franica! Saj res, Franica! Pa kaka gospodična si postala, Franica! Niti spoznal bi te več ne bil!“

Držal jo je za obe roki in ji je gledal občudujoč v beli obrazek, ki je sijal iz temine vanj.

„Vam so to leto pa že celo brčice zrasle! Glejte ga, glejte, kako se postavi! Prav škoda jih bo, ko bodo morale pasti!“ Zasmejala se je in mu je pomežiknila.

Njemu pa ni bilo za smeh ob tej besedi in obrnil je hitro:

„Ali te ni strah, Franica? Kje si pa ostala toliko časa?“

„Pri vaši materi. Ampak da po pravici povem, še najbolj zato, ker grem najrajša sama domov, če je tak lep večer.“

„O, in jaz sem hotel samo reči . . .“

„Kaj?“

„Da bi šel malo s teboj, če te je strah?“

„Samo če marate! Drugače bi morala iti najprej v vas in šele potem po cesti doli. Do brda če me spremite . . .“

Krenila sta po stezi, ki se je cepila za ovinkom od ceste položno navzdol proti dekletovi domačiji. Študent ji je bil del roko rahlo in plaho okrog pasu, in ona se ni branila. Bilo je prvokrat, da je čutil žensko telo ob sebi, zato je tako silno in čisto drhtel.

Stopala sta nekaj časa molče. Študent je premišljeval, kako bi. Prav gotovo, da jo bo poljubil, in le vprašanje je še, kako bo to storil.

Pa je bil še v srečni dobi, ko govori in vodi človeka še samo srce! Tako se je naenkrat ustavil in se je obrnil k dekletu.

„Pokaži mi še enkrat svoje oči, Franica!“

Prijel jo je rahlo in nežno za bradico in ji je obrnil obrazek sem. Videla se je na njem vkljub temini še vsaka potezica, ker je bil tako čudovito bel.

„O, kake oči imaš, Franica! Kakor dva velika, svetla diamanta!“

Gledal je, gledal s skoraj prestrašenim pogledom vanje in se je držal dekleta trdo za rame, kakor bi se sklanjal čez prepad.

„In kaka ustka!“

Prijel jo je za glavico z obema rokama in jo je pritisnil k svojim licem.

Ni se odmaknila. Ničesar ni rekla. Samo globoko je sople.

Tedaj pa se je rahlo premaknil, da so prišle ustnice na ustnice, potem prsi na prsi, telo k telesu . . .

Oddahnila sta se globoko in sta stopila zopet dalje.

Veličastno mu je bilo pri srcu in sam ni mogel nositi.

„Franica, ali veš, da nisem še nikdar poljubil dekliskih ustnic? Ali veš, da je bil to najslajši trenotek vsega mojega življenja?“

Zato, da bo vedela tudi ona, kaj mu je dala, zato, da bo vedela, kaj mu je postala! . . .

Franica je strepetala.

„Vi, da niste še nikdar poljubili? Vi, ki živite v mestu?“

„Nisem. Prisegam ti, da nisem! Glej,“ — in tu mu je glas prečudne groze naenkrat zopet zadržel. „Glej, tako čisto na tešče sem sprejel ta tvoj poljub, kakor svoje prvo sveto obhajilo . . . in prav tako spoštljivo . . .“

Prišla sta za brdo in tik pred njima se je zasvetila med drevjem Franičina hiša.

„Ti Franica, saj sam ne vem, zakaj te imam naenkrat tako rad!“

Govoril je samo, kar mu je čutilo srce. In tam notri je bilo vse zbegano, presenečeno . . . Kar naenkrat je bilo prišlo . . . Lučka

se je bila prikazala iz temine, pritaknila se je in zdaj divja požar in liže iz vseh lin v noč. —

Potem jo je zgrabil zopet z obema rokama za glavo in se ji je zagledal strmo v oči.

„Glej, zaradi teh tu izgubim še pamet! O Franica!“

In Franica je začutila zopet žgoče poljube na svojih blaženo zaprtih velikih očeh. In potem je spolzelo nekaj mokrega čez nje lice.

2.

Ista usoda jim je prisojena našim dekletom zunaj po deželi kakor cveticam: da zažare in zadehte za hip in da padejo potem pod koso in . . . ah, nepoetična je dalje primera, a kaj pomaga . . . padejo pod koso in cvetice so postale seno, vsakdanja hrana za našo ljubo živinico . . .

Kakor nikjer se kaže na njih vsa strašna železna doslednost zakona narave: da je ustvarjeno vse v določen namen in da je le postranska stvar, če je ustvarjeno sladko in lepo. Za to je cvet, da prinese korist, in le kaj tako na sebi ničevega, kakor je dekliška lepota, se ukvarja z zalivanjem ničevih rdečih vrtnic. Ista ženska, ki ga je bila tam zasadila, je izpulila v tretjem mesecu z lastno roko iz zemlje krasen grm velikih rož in je vsadilo tja grm komilic za bodočega malička, ko ga je začutila pod srcem.

Zakon namreč, to jim je kosa, jim je smrt.

In Franica se je zavedala tega. Včasi se ji je zazdelo, da vidi vse drugače nego njene tovarišice, kaj čaka nje, kaj čaka njo. Še prej pod noč, ko so bile vse skupaj tam zunaj in so se lovile kakor otroci po trati nad cesto, se ji je storilo naenkrat tako, „kakor one pijane mešice, ki plešejo pod večer po solncu in ki pocepajo potem po tleh . . . Danes pet let se ne bo ljubilo niti eni več smejeti. Z železno težko roko nas bo tiščalo delo k tlom, roj otrok se bo obešal za naše trudne ude, o naši lepoti pa ne bo niti sledu več. Ne samo da ne bo nobenega sledu, še v nasprotno se bo izpremenilo: kakor so gladka, polna in mehka naša lica, tako bodo takrat upala in raskava; kakor hodimo danes prešerno in lahko, tako bomo lezli, takrat vdano in pohlevno po svoji poti iz hiše v cerkev in zopet nazaj; kakor so danes svetle in pogumne naše oči in kakor široko odprta okna v vso lepoto te doline, tako bodo vrpta takrat topo v tla, vsa popisana z našimi grenkimi skrbmi . . .“

A nobena, niti ena razen nje ne pomisli tega. Ozirajo se ne-prestano okrog in iščejo ženina. Kakih ženinov! Uščipne jo v roko, da jo vse zaskeli, in ji reče debelo besedo. 'Seve, danes ima še klobuk postrani in krivec za njim, — za dve leti bo tudi on ponižen in skesan. Kakor bi jih človek ne videl vseh, ki so še lani, predlanskim fantovali! Človek bi se jim rajši izognil, tako mučno je, če jih srečaš in pomisliš, da sta se nekdaj šalila še kot fant in dekle.

Ona bi ne mogla prenesti nobenega; tudi če pogleda vse po vrsti, nobenega! Samo mladi cerkovnik Martin je nekoliko drugačen. In dobro ji je delo, ko je zapazila, da prihaja večkrat mimo njene hiše, nego je bilo potreba, in da pogleda na trgu pred cerkvijo pogostoma naravnost sem čez k njej, ki je stala sredi svojih tovarišč.

Bila mu je dobra in ni se branila, če jo je pobožal po licu, toda niti za hip si ni mislila drugače, nego da bo vse veselje proč, tudi ko vzame njega. Samo delo in trud je čaka in otroci in vse, od česar je otrpnila še vsaka, kar jih je bilo. In nazadnje bi postal tudi on kmalu, kakor so vsi. O delu bi izpregovoril ž njo, o otrocih; potem bi šel spat in bi vstal zopet še pred zorom. Kakor njen oče in mati, odkar se spominja.

O, saj ne slutiti on in ne slutijo drugi, kaj se godi v njenem srcu, česa pričakuje tako željno njeno srce! . . . Ko jo stala včasih cele dolge čase pred svojim ogledalom in si je strmela neprestano sama sebi v oči, tedaj je občutila, — ne, nobenega dvoma ni bilo, da se zdi morda le njej sami tako! — tedaj je občutila, kako čudovite so te njene oči! . . . Obstati bi moral, kakor bi videl prikazen pred seboj, vsakdo, ki bi prišel mimo, — roko bi moral deti preko čela kakor pred solncem in vzklikniti tiho besedo presenečenja in blaženega začudenja . . . Ampak nič: mimo gredo in ničesar ne vidijo . . .

Pa tudi če se ustavi kdo: en sam pogled ji pove vse, kaj misli. Premeri ji postavo in jo pretehta . . . Tudi v obraz jo pogleda in ugaja mu, sam ne ve zakaj; ampak samo, če bi bila malo bolj rdeča v lica in malo bolj zalita pod brado! . . . Celo Martin ji je rekel: „Boš le videla, ko boš enkrat moja, kako se popraviš! . . .“

A danes, danes je prišel prvič eden mimo nje, ki je obstal na prvi hip pred njenimi očmi, ki je zastokal, ko se je ozrl v njene ustnice, v njen beli obraz . . . eden, ki mu je bila zaplamtela v presladke besede njegova divja sreča, da je našel vse to kar na cesti, kar tako gredoč, in ki se ni mogel odtrgati od nje . . .

(Konec prihodnjič.)

Zanimiv versko - kulturni preokret v Bosni.

Dr. Fran Ilešič.

red seboj imam 1. številko devetega letnika „Behara“, lista za pouk in zabavo, ki je izšla v islamski delniški tiskarni v Sarajevu dne 15. maja (= 13. Rebiul-ahara 1326) t. l.

List je bil že večkrat v „Lj. Zvonu“ na kratko naznanjen kot bosensko-mohamedansko glasilo, a sedaj se je ob njem in ž njim dogodil važen kulturni preokret, ki ga ne more prezreti niti političar.

Zanimiv del versko-kulturnega razvoja bosensko-hercegovinskega nam podaje uvodni članek te prve številke, ki ga je napisal Ozman Aziz (pseudonim za Ivana A. Miličevića), očitvidno glavni urednik. Ta članek hočemo skoro v celoti priobčiti; ne mogli bi se Slovenci izlahka drugje bolje poučiti o emancipaciji mohamedanskega naroda od islamskega verstva in o politični evoluciji, ki ji je zasnutek v oni emancipaciji.

Po konfesiji kaže statistika Bosne in Hercegovine ta-le rezultat: Pravoslavnih (Srbov) je okoli 43%, katolikov (Hrvatov) kakih 22%, muslimanov blizu 35%. Te številke kažejo politično na „ožjo volitev“ in pri tej se hrvatska in srbska politika trgata za muslimane (Hrv. Smotra 1908, 105).

Evo izvajanja Ozmana Aziza!

Zraz iztočne in zapadne kulture na tleh Bosne in Hercegovine je učinil globoke vtiske v narodu in imel svojih posledic. Islamski del naroda teh dežel, skozi veke nosilec iztočne kulture, se je našel pred gotovim činom; njega iznenadenje je bilo toliko, da je skoro izgubil zaupanje v sebe in v svoj obstanek, da je izgubil vero v svojo življensko energijo. Muslimani so bili klonili. Mnogi so se vsled tega celo izselili — in to je za muslimane kot take bil jačji udarec, nego je mogel oni zraz donesti škode.

Duševna pobitost islamskega naroda je izzvala zastanek v delu in napredovanju, dočim so se drugi deli naroda znali prilagoditi novim prilikam in stóрили znaten korak naprej. Pustiti, da teko stvari tako dalje, bi značilo, mirno gledati zamiranje enega dela naroda,

ki je tolika stoletja vodil usodo teh dežel. Trebalo je torej učiniti vse, da se zgane ta del naroda, da se razkrije njega žerjavica, pridušena vsled duševne pobitosti, da se muslimanski element probudi in jače osvesti, nego si je bil v svesti sebe in svojega položaja v razdobju pred tridesetimi leti.

Ta težnja se vije skozi novejšo hrvatsko književnost Bosne in Hercegovine, ki so ji prilike imperativno morale nadeti značaj tendencije.

V znaku te misli se je pred osmimi leti pokrenil tudi list „Behar“, ki je potrebno nadaljevanje dotedanjemu književnemu delu, namenjenemu osveščanju, osveženju muslimanov. Z dotedanjim književnim delom se je izkušalo obrniti pozornost muslimanov na nove socialno-kulturne razmere, a z „Beharom“ naj bi se poizkusilo, osvajati in preobraževati obitelji in s tem tudi šolo(?) na osnovi populariziranja in zdravega tolmačenja islamskih zasad (tez). Uvidelo se je namreč, da islamski element Bosne in Hercegovine, ki vsled svojega jezika in narodnosti razen verskih nima nikakih vezi z iztočnimi islamskimi narodi, čudovito zvest in vdan islamu, v širokih slojih ni imel mnogo onih, kateri bi bili le približno temeljito odgojeni in poučeni v svoji veri. Ta nedostatek odgoje je širil svojo senco na ves islamski element in ni nič čudnega, da so bili in so morebiti še nepoučeni ljudje, ki na lahko roko trdijo, kakor da je islamski element, ali kar je še čudnejše, kakor da je islam nasproten kulturi. Ta nedostatek odgoje in pa ona duševna pobitost, nastala vsled zraza dveh kultur, sta tudi provzročila trajno izselitev muslimanov iz Bosne in Hercegovine, ki so mislili, da oni zraz preti obstanku islama in da ga bodo očuvali samo na ta način. Ni bilo dosti samozavesti niti življenske moči, da se islam, najsi bi mu tudi pretila pogibelj, čuva na rodni grudi, in sicer odgajaje se v njem, crpaje iz njega duševno življenje, silo in ne smatraje njegovih zasad (tez) za mrtve črke; ni se uvidelo, da se z izseljevanjem islam uničuje, iztrebljuje.

To vse je bilo pred očmi osnovateljem „Behara“, ki so bili trdno uverjeni, da ob dobri in temeljiti verski odgoji noben element ne more priti v nevarnost, da bi mogel izgubiti svojo vero, ter so pokrenili „Behar“, da se potrudijo za to odgojo in da razširijo kulturni horizont islamskega dela naroda.

Bilo je majhno število sotrudnikov, a vsi so bili oduševljeni za plemenito stvar. Med prvimi je bil v tem kolu Adem aga Mešič kot lastnik lista ali — da se reče to jasneje — kot rodoljub, ki je

prevzel nase dolžnost, da v potrebi za stvar doprinaša žrtve iz svojega žepa.

Prvi urednik „Behara“ je bil naš pesnik Savfet beg Bašagić Redžepašić (Mirza Safvet). Z oduševljenjem se je lotil posla. Delal je marljivo in vestno za list ter ga je kot dober poznavalec iztoka in islama vzdrževal na lepi višini. Sam lajik, si je z nekaterimi lajiki kot pomočniki prizadeval, da bi „Behar“ ustrezal svoji zadači, za katero bi v istini v prvi vrsti morali delati islamski teologi in moralisti: Urednik in sodruđniki lista so brž v početku izkusili, kako težek je posel, ki so se vanj vpregli. Bolelo jih je, da se za stvar niso ogreli tudi oni krogi, kateri so v prvi vrsti bili na to pozvani: ti so rajši prenašali očitek, da v Bosni in Hercegovini lajiki izdajejo versko smotro. In tako je ves težki posel opravljal sam urednik z nekoliko pomočniki, ki so — naravno — morali tudi onemoči. A „Beharovi“ delavci, lajiki, so lahko zadovoljni, ker so zares mnogo učinili; dosedanji letniki „Behara“ dokazujejo, da so ti lajiki razbistrili in raztolmačili mnoga vprašanja in prinesli mnoge razprave o veri in verski morali, o historiji islama, kar ni bilo znano niti mnogim osebam, katere bi trebalo smatrati za strokovnjake. „Beharova“ zasluga je, da je s svojimi kritičnimi in polemičnimi članki učinil velik preokret v hrvatski in srbski literaturi, tako da sta odslej mnogo opreznejši v žalitvah islamskih verskih čuvstev. In to je bil velik uspeh . . .

Ena izmed očitih posledic one prej omenjene pobitosti islamskega elementa vsled zraza dveh kultur je bilo tudi to, da si „Behar“ ni mogel pridobiti znatnejšega števila sodrudnikov, osobito strokovnih. Istina je, da je „Behar“ kje katerega početnika uvedel v naš mali književni svet in da se more ponašati, da je med svojimi delavci imel tudi po katero bolj naobraženo muslimanko — a to vse ni zaleglo, da bi „Behar“ postal tak, kakor se je izprva mislilo. Ono malo stalno število „Beharovih“ pomočnikov je imelo drugih poslov na vse strani — in tako je prišel čas, ko se je moglo reči, da je skoro zmanjkalo delavcev za populariziranje islamskega nauka.

Poizkušalo se je odpraviti tudi to zlo. Ni se izpred oči pustila želja, da se hodže in alimi izpodbudijo na delo. „Beharu“ se je dodajala tudi po ena pola v turškem jeziku kot priloga, dočim se je glavni list izpremenil, tako da bi „Behar“ postal nekaka islamska smotra. Učen alim in izvrsten pisatelj v turškem jeziku se je lotil težke zadače, da dá našemu starejšemu, bolj učenemu stanu v turškem jeziku verskega pouka in moralnega krepila. A dočim je ta

poizkus in trud učenega alima žel najpohvalnejše odobravanje vsega islamskega novinstva v treh delih sveta, pa tu pri nas, kjer in za kogar je bil „Behar“ ustanovljen, na žalost ni bilo uspeha. Turške, misirske (egiptovske), ruske in indijske islamske novine s pohvalo omenjajo „Behar“ in prinašajo iz njega cele članke — a tu v Bosni in Hercegovini se zopet edini za to poklicani stan za vse to ni brigal in lista ni naročal niti ga čital. Razen ene ali dveh izjem se niti sedaj ni niti eden izmed za to pozvanih prijavil za sotrudnika.

To je dokaz, da naši hodže in alimi niso moderni („savremeni“ = sodobni) in da je skrajnji čas, da se odgoja hodžinskega stanu čimpreje postavi na nove, modernejše osnove.

Tako je torej tudi ta poizkus ostal brez uspeha in „Behar“ se je moral vrniti na staro mero. Ali dočim so po prvotnem programu „Beharovem“ mogli sodelovati le muslimani, ker je bil list bolj verskega nego posvetnega značaja, je po dosedanjih izkušnjah prevladavalo uverjenje, da se bo moral „Behar“ iz temelja preobraziti in da bodo muslimani-lajiki morali prepustiti hodžinskemu stanu, naj se on sam poizkusi v delu po svoji dolžnosti in naj pokaže, kaj zna in more. Pa je tudi povsod na svetu in takisto pri nas običaj, da praviloma čisto verske liste izdajajo in urejajo za to pozvani verski predstavniki dotičnega dela. Tako izdaje v Sarajevu pravoslavni cerkveni sod „Iztočnik“, a vrhbosenski kapitelj „Vrhbosno“ — zakaj ne bi ulema-medžlis mogel izdajati enega islamskega verskega lista?

To vse je dalo lastniku in ostalim pokretnikom lista pobudo, da se „Behar“ preokrene v naroden zabavno-poučen list, tem bolj, ker bi bilo škoda, ustaviti list, ki izhaja toliko časa in ki ima svojih osebitih zaslug . . .

Radi tega so se obrnili osnovatelji „Behara“ na vse hrvatske književnike brez razlike vere v Sarajevu in jih pozvali, da se izjavijo, bi se li lotili posla in preuredili in obnovili „Behar“ kot hrvatski poučen list.

Odziv je bil enodušen. Odzvali so se temu pozivu Safvet beg Bagašić in Redžepašić (Mirza Safvet), Fehim ef Spaho, dr. Tugomir Alaupović, Silvije S. Kranjčević, dr. Milan Prelog, Osman Nuri Hadžić in Ivan A. Miličević (Osman - Aziz), Ljudevit Dvorniković, Josip Milaković, Adalbert Huzmanović (Kuzma Nović), Šukri ef. Alagić, Nikola Ostojić in dr. Kalidbeg Hrasnica. Ti so se brž uredili kot stalen uredniški odbor „Behara“, ki je izza maja t. l. začel izhajati kot zabavno-poučen list, in to hrvatski. Naš narod namreč v Bosni

in Hercegovini kakor tudi naši bratje preko Save in Donava, kakor tudi preko Drine govore isti jezik, ki ga pišemo mi, samo ga zovejo z dvojnimi imenom. Po takem obstojita dve književnosti, hrvatska in srbska. Književniki in sotrudniki, ki so prevzeli ob izpremenjenem in razširjenem programu izdanje „Behara“, se štejejo med hrvatske književnike in delajo na polju hrvatske književnosti. Radi tega in pa, ker tretjemu imenu poleg hrvatskega in srbskega ne more nikjer biti mesta, bo obnovljeni „Behar“ hrvatski list . . .

„Behar“ bo tudi otvarjal hrvatskemu narodu bogato zakladnico iztočnih književnosti, ki imajo v Bosni in Hercegovini izvrstnih poznavalcev. Hrvatska književnost se do danes ni mogla neposredno bogatiti s plodovi turškega, arabskega in perskega duha; ves naš narod ni mogel spremljati kulturnega dela na Iztoku.

„Behar“ se bo poleg vsega tega trudil, da bo spremljal kulturno delo zapada, in zedinjujoč tako v sebi dve kulturi, iztok in zapad, bo „Behar“ moral zedinjevati tudi en narod raznih veroizpovedi, ki more in mora biti tem bolj razvit, ker se greje na dveh kulturnih solncih, tem lepši, ker je v svojem razvoju različen, ali v bistvu ipak edinstven.“

Vstop v področje islama, ki se je zvršil s koncem srednjega veka, „slobodno smemo nazvati preporod (našega naroda), ker je iztočno kulturo oberoč prigrilil in zaigral dostojno vlogo med narodi ogromne turške carevine“. Sijaj one dobe je bil samo kratek, ker delo ni imelo naravne podlage, namreč domačega jezika, marveč so islamski umniki pisali v arabskem, turškem ali perskem jeziku. Lastni narod jih ni razumel, marveč le ti naroda in pa ena domača kasta; „za to pa, česar masa ne razume, se narod ne more ogrevati.“ Sedaj je napočil čas naravnega razvoja, namreč: v svojem, ne v tujem jeziku urejati svoje umstveno delo v zmislu sodobnega narodnega duha.

Književne novosti

Poezije. Zložil S. Gregorčič. IV. Tiskala in založila „Narodna tiskarna“ v Gorici. 1908. Cena elegantno vezani knjigi 3 K 20 h, broširani 2 K 20 h. — In tako smo dobili še IV. zvezek Gregorčičevih poezij! To je zopet tista pristna Gregorčičeva poezija, ki je imela toliko moč do naših src, ki nam je izvabljala solze v oči, ki je obvladovala s tako neodoljivo silo naša čustva! Ni vse enake vrednosti, kar nam nudi ta zvezek, a vsakdo mora priznati, da obsega krasne stvari. Zares

zasluga je, da se je izdala ta knjiga! Priklicala nam je iznova v spomin, kak oblagodarjenec neba, kak prekrasen pevec je legel z Gregorčičem v zemljo. — Uvod knjigi je napisal Ks. Meško, katerega je vezalo s prerano umršim pesnikom najiskrenejše prijateljstvo, kakor pričajo vrstice, ki sta jih posvetila drug drugemu. — Izkupiček od knjige je namenjen „Šolskemu domu“ v Gorici — en moment več, ki izpodbujaj h kupovanju prelepe knjige.

Vida Jerajeva. Pesmi. Založil L. Schwentner. V Ljubljani 1908. Cena broširani knjigi 1 K 60 h, eleg. vezani 2 K 60 h, po pošti 10 h več. — To najnovejšo zbirko poezij ocenimo v eni prihodnjih številkih.

Janeza Trdine zbrani spisi. V. knjiga. Bajke in povesti. IV. V Ljubljani 1908. Založil L. Schwentner. Cena broš. knjigi 1 K 60 h, po pošti 1 K 70 h, eleg. vezani 2 K 80 h, po pošti 3 K.

Ta zvezek obsega povesti, oz. bajke: Rožica, Stražani, Zemun, Bratovska gomila, Koslerjev vodotoč, Šamaj, Razodetje, Kocaneža in pa spis: Vinska modrost.

Iste vrline, ki smo jih občudovali že pri prej objavljenih spisih Trdinovih, nahajamo v obilici tudi v tej knjigi. Tudi oni, ki se mu morda ne prilega povsem vsebina teh spisov, se mora diviti krasnemu jeziku in pristni narodni dikciji v njih. Sicer pa Trdinovih spisov ni smeti čitati zdržema, to je tekovita hrana. Posamezna povest, majhen odstavek zadostuje za enkrat. Kdor se ravna po tem načelu, se pri Trdinovih spisih ne bo dolgočasil!

Zabavna knjižnica „Slovenske Matice“ XIX (1907). — Karakteristikon tega zvezka je pestrost vsebine, kajti nič manj kot pet pisateljev je zastopanih v njem in še ti prinašajo razen Meška po dva spisa. Seveda ne sodim jaz, da je že zavoljo tega naš zbornik manj izpolnil svojo kulturno in umetniško nalogo, kakor tudi nisem mnenja, da bi bilo znamenje pojemanja in propadanja, če Matica objavlja tudi drobnejše blago, ker sem trdno prepričan, da je zrnce zlata še vedno več vredno nego kepa bakra ali železa. Celó dobro in hvale vredno je, da so prišli enkrat do besede tudi mlajši in skoraj najmlajši pisatelji in to na tistem mestu, kjer smo sicer vajeni zreti le starejše in že priznane umetnike. Čitajoče slovensko občinstvo bo imelo vsaj priliko, da spozna po licu in po duši tudi nastajajoče umetniške moči in učence umetnosti, saj vendar ni na korist slovenskemu slovstvu, da bi jih puščali, naj do tridesetega in štiridesetega leta tiče v mračni sencí dnevniških podlistkov. Prav umestno je bilo, da nam uvaja „Zab. knjižnica“ te mlade skupno, da si bomo, primerjaje jih med seboj, tem lože vtisnili v spomin značilne črte vsakega posameznika, kajti v resnici prinaša vsak izmed njih nekaj svojega, kar ga znači in razlikuje od vseh drugih. Niso to sicer zgolj umotvori brez najmanjše hibe, vendar tudi niso prvenci začetnikov, marveč se vsakemu spisu pozna, da ga je zamislil in zasnoval dozorevajoči duh mladega umetnika. — Zbornik začenjata dve črtici Jos. Regalija, ki sta obe ljubki stvarci in obe značilni za umetniško posebnost pisateljevo, ki se more zanašati bolj na vernost in strogost umskega opazovanja nego na bogato domišljijo sanjajoče duše. Zato pa zna dati vsem razmeram in odnošajem zunanjega sveta sigurne poteze, ki izstopajo iz ozadja, plastično in z vso naravno preprostostjo; zdi se mi včasih, kakor bi imel pred seboj lesorez starega mojstra. To velja i o „Tilnu Rekarju“ i o „Tratarjevi smrti“. Kar se tiče prve črtice, je v resnici vse, kar se nanaša na oris zunanjega sveta in življenja, sigurno in naravno izraženo; zdi se, kakor bi čutil ta vroči poletni zrak na letovišču, kakor bi duhal razne trave, ki puhte tam gori na hribu in dajejo kraju in človekovemu

razpoloženju tako značilno barvo. Bolj dvomljive vrednosti pa je zlasti Rekarjeva filozofija in sploh ves notranji konflikt, ki privede zaljubljenega modrijana do enostranskih in ne dovolj utemeljenih zaključkov, ki so taki, da delajo na nas vtisk deklamatorstva. Pač je pisatelj sam čutil, da je hotel v preozkem okviru rešiti preširoko vprašanje, zato je rabil tudi slučajna in kaj zunanja sredstva, kakor zlasti drvarjevo nesrečo. Zato je neprimerno bolj zaokrožena druga črtica, ki opisuje kmetijske razmere, dasi je tudi njej okvir ozko, pa vendar ne preozko načrtan. Ti liki, ki nastopajo pred nami, so v resnici pristni gorenjski kmetje, samozavestni in egoistni možje, dosledni v svoji konservativnosti in krivični, če jim hoče kdo prekrižati stare, po generacijah posvečene poti. Bajtar Tratar, mož neumorne delavnosti in skrajne ščedljivosti, vidi uspehe svojih čednosti pred svojimi očmi, čuti jih v obliki stotakov, ki jih po beraško stiska k srcu, da bi jih ne izgubil. Zato pa zavest, ki raste v njem ob tem pogledu, ni tista naravno se razvijajoča, od očeta na sina presneta samozavest, ki se ne da preslepiti ni v svetlih ni v mračnih trenutkih. Tratnik je le sužnik, ki je za hip otresele verige, pa že misli, da je ušel robstvu. Sicer veje v naši krepko izvedeni in tesno zaokroženi črtici nekaj duha fatalizma, nekaj takega, kar radi obdelujejo modernisti iz polpretekle dobe, vendar tega nadosebnega, nad družbo ljubosumno in sovražno bdečega toliko ne čutimo, da bi nas motilo. Tratar v svojih očarajočih sanjah, v svoji plašni sigurnosti, v trmasti upornosti in otroškem ponosu je mojstrsko očrtan; ves razvoj je prav tako mirno in premišljeno zasnovan, kakor je peripatija stisnjena, pobijajoča se in svinčeno težka, da privede bajtarija Tratarja v pričo podirajočih se njegovih osnov in ob misli na močno in sramotno razočaranje naposled — pod leskovo vejo, na katero se revež obesi, ker je obupal, da bi se kdaj mogel osvoboditi suženstva uboštvu. — Meško je priobčil „Dramo izza davnih dni“, izza tistih časov (1572), ko so se podravski štajerski kmetje pripravljali, da s silo otresejo jarem tlačanstva, kar se je leta 1573. tako krvavo ponesrečilo. Sicer črta Meško splošno razpoloženje časa s kaj tenkimi in meglenimi potezami, ampak če pogledamo bliže, vidimo, da ima tudi naša pretresljiva tragedija namen, da pojasnjuje vzroke, ki so privedli naše dede do tistega usodnega koraka, a je kot taka nekaj — tendencijozna. Pomisliti moramo, da je junak naše drame skrajno nemoralen „kalvinski“ predikant, ki zapelje preljubeznivo vnukinjo dravskega brodnika Matije in jo zapusti; zato se stari strašno maščuje s tem, da zvabi Roderika v svoj čoln in ga potopi, pri čemer izgubi tudi sam življenje. Ta kalvinec je tujec, a tudi pomagač pohotnega in razbrzdanega grajščaka Jakoba Sekelyja, ki mu tudi drugi taki predikantje pomagajo pri delikatnih ljubavnih podjetjih. Torej od blizu in daleč na eni strani — vse sama gadna nemoralnost. Stvar bi se dala seveda tudi — vsaj deloma obrniti, in tendenca bi bila prav tako zelo ali tako malo opravičena. Ne oziraje se na to in na pretiranost in pristranost pri razdeljevanju svetlobe in sence, moramo priznati, da je Meško fino očrtal zlasti nesrečno deklico, ki se je v svoji napol otroški preprostosti zagledala v tega lepega tujca, verjela njegovim lažnivim, pa sladkim besedam in se potopila v njegovih temnih očeh, ki so vzbudile v njej neko silno moč, ki je deklo doslej ni poznalo: osrečujočo in morečo ljubezen. Kako trpi, ko očito ravna proti zapovedi ljubega starega očeta in skrbne stare matere, vendar ne more drugače, vendar se mu mora vdati. In ko ga več ni k okencu in ga zaman pričakuje in grozno trpi, tedaj ga še vedno ljubi, še vedno misli le nanj. In kakšen je bil njen občutek, ko je gledala najljubša dva moža, deda in njega, ljubega, ko sta se sredi Drave borila na življenje in smrt in sta izginila v hladnih valovih. Da, po pravici je šepetalo

rakitovje, da je dobilo še več nego življenje za življenje, kajti tudi Tilka bo legla in ne bo več vstala in bogve, kako dolgo bo mogla prenašati te udarce starka, babica, ki ji je bila duša tako silna, da je poslala starega moža tja, naj se — maščuje. Mnogo, preveč teme, preveč smrti vsepovsod! In vendar se mi zdi, kakor da bi vse te grože neposredno ne čutili, saj je vse to povedano tako prizanesljivo, tako posredno, kakor nam opisuje smrt tudi — ljudski, narodni pevec. To je Meškova posebna in osebna nota, zato pa Meško ni in ne bo — dramatik. (Dalje.)

Dr. Iv. Merhar.

Besedni red v govoru. Spisal Anton Breznik. Ponatisnjeno iz „Dom in Sveta“, 1908. Cena 1 K 50 h. Ljubljana, 1908. Založila „Katol. Bukvarna“. Natisnila „Katol. Tiskarna“. — Zanimiva študija, o kateri izpregovorimo še.

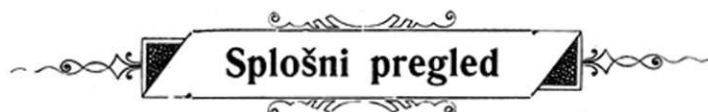
Carniola. Zeitschrift für Heimatkunde. Geleitet von Dr. phil. Walter Šmid. Trubernummer. Erster Jahrgang. 1908. Heft II.

Vsebina tega spomina našega prvega slovstvenika posvečena številka „Carniole“ je sledeča: Dr. phil. Ottmar Hegemann: 1. D. M. Primi Truberi. 2. Hofrat Professor dr. Arnold Luschin R. v. Ebengereuth: Dr. Theodor Elze. 3. Hofrat Professor dr. Johann Loserth: Steiermark, Kärnten und Krain und ihr Zusammenwirken wider die Gegenreformation. 4. Dr. Friedrich Ahn: Zeitgenössische Buchdrucker als Förderer von Trubers Werk (1550—1595).

Slava domovini. Spevoigra. Dvo- in triglasni zbori s samospevi ter z deklamacijami, uravnano za spremljevanje na klavirju in harmoniju. Sestavil in izdal Anton Kosi. Dobiva se pri izdajatelju (Središče, Štajersko). Cena 3 K 20 h.

Ta spevoigra se je pod vodstvom prirediteljevih uprizorila že pred dvema letoma v Središču. Razni listi so se izjavili o tej uprizoritvi kakor o delu samem prav pohvalno. Lansko leto je izdal isti avtor spevoigro „Letni časi“, o kateri so se čule istotako ugodne sodbe.

Cesarjev spomenik. Spomenik, ki se postavi v proslavo šestdesetletnega slavnega vladanja cesarja Franca Jožefa I. v Ljubljani pred justično palačo, izdeluje naš domači kipar L. Peruzzi.

Trubarjevo slavlje, čigar štiristoletni rojstni dan se je ponovil 8. junija t. l., se je moralo vsled raznih ovir preložiti na september. Osnutek za spomenik našemu prvemu slovstveniku, ki se odkrije povodom septembrskega slavlja, je napravil znani kipar Fr. Berneker. — Naš list objavi v septembrski številki dve

študiji o Trubarju, in sicer eno izpod peresa dr. Ivana Prijatelja, drugo izpod peresa dr. Ivana Merharja.

Grof Krsto Franjo Frankopan († 1671) kot slovenski pisatelj. V rokopisni ostalinii tega hrvatskega plemiča, ki je v mladi dobi tridesetih let kot zarotnik proti cesarju Leopoldu I. hkratu s Petrom Zrinjskim v Dunajskem Novem mestu izgubil glavo, se je poleg italijanskih in hrvatskih pesmi našel tudi komad slovenskega prevoda Molièrejeve drame „George Dandin“, pisan lastnoročno od Frankopana samega (4 rokopisne strani in nekoliko vrst na peti strani). Francoski izvornik je izšel leta 1669., in ker je Frankopan bil usmrčen že 30. aprila 1671. l., je prevod iz dobe 1669–1671 ter je nastal pač tiste mesece, ki sta jih Frankopan in Zrinjski pred svojo deportacijo v D. Novo mesto prebila na Dunaju v zasljišbi. Sredi stavka neha prevod; še je pisano ime osebe, ki naj bi govorila, a nato nič več. Zatvor je očitvidno ustavil pero! — Prevod ni narejen po nemškem prevodu, ki je izšel leta 1670, marveč po francoskem izvorniku, in Frankopan ni le pisec rokopisa, marveč nedvomno prevajatelj, avtor sam; manuskript ni čisto pisanje, torej kak prepis, marveč očitvidno baš koncept z mnogimi popravami, ki kažejo, kako je delo nastajalo Hrvatskega velikaša in pisatelja, gospoda trsatskega, smemo torej staviti na čelo posvetne slovenske dramatike. Tesni stiki hrvatskega plemstva s slovenskimi deželami so bili v dobi turške sile, ko sta intimno občevala tudi Pavel Vitezović in Valvasor, čisto naravni; posebe je imela rodbina Frankopnov posestva tudi na Slovenskem (v Brežicah). Seveda Frankopnov jezik glasoslovno ni enovit: hrvatski sledovi se vidijo mnogo bolj že v Frankopnovi pesmi „Fratri putnici v „Gartlicu“. — Ta zanimivi prevod je sedaj objavil T. Matić v „Archivu für slav. Philologie“ (XIX, str. 529–549) in objavo spremil s razpravo, katere glavne misli podajemo tu. Očitvidno bi — misli Matić — vsa veseloigra ne bila spisana v slovenskem jeziku; vlogo ljubimca je Frankopan odkazal „žlahtnemu gospodu z horvackega ursaga“ in bi prevod spadal med tiste komedije, kjer se iztiče lokalno zbadanje (prim. v Držičevih komedijah Kotoranina poleg Dubrovčanina ali v narodni pesmi v „Ravbarju“ zasmehovane Štajerce in Korošce poleg Kranjcev!) „George Dandin“ je slovenski „Jarne“, naduti smešni plemič Sotenville najbrž ne brez namena nemški „Hozenbosser“. Frankopan je veseloigro hotel popolnoma lokalizirati; imenuje Višnjo goro in Rogatec: Kranjska, Štajerska, Hrvatska, eno kólo!

Dr. Fr. Ilešič.

Gorski Venec je pesnitev, ki je človek ne sme le čitati, ki jo mora marveč tudi študirati. Zato je tudi pri Srbih doslej mnogokdo bolj govoril o njegovi veličini, nego je bil uverjen po lastnem spoznanju; zlasti slabo sta prošli poetska in filozofska stran pesnitve. Sedaj, ko jo imamo tudi Slovenci v prevodu, naj opozorim tu na študijo dr. Branislava Petronijevića v letošnjih prvih zvezkih „Letopisa Matice Srpske“ o filozofiji v „Gorskem Vencu“; gre mu tu za vprašanje, je li Petra Petrovića Njegoša smatrati za predhodnika Darwinovega, in za njegov pesimizem, kolikor nalikuje Schopenhauerjevi filozofiji. Prvo vprašanje, ki sem o njem ob priliki pred leti že poročal v „Ljublj. Zvonu“, je rešil Petronijević tako, da je Njegoš predhodnik Darwinov samo v učenju o borbi za obstanek, ki jo z ozirom na celino sveta shvata širje od Darvina — takih „predhodnikov“ je imel Darwin pač v vseh vekih mnogo — da pa drugima dvema teorijama Darwinovima, teoriji prirodnega odbiranja in teoriji evolucije organskega sveta pri njem, obratno glede na teorijo evolucije je očitvidno protivnik Darwinov, verujoč v neizpremenljivost organskih vrst. Misel o vsesplošni borbi pa je pravzaprav tudi edini temelj Njegoševega pesimizma; kratko-

trajnost in brezcilnost življenja, ki z njima utemeljuje Schopenhauer svoj pesimizem, se ne oglašata iz „Gorskega Venca“. Trditvi o ničevosti življenja blizu je Negoševa trditev, da je življenje sen.

Dr. Fr. Ilešič.

Slovanska stenografija. Od 7.—10. septembra 1907 je v Gradcu zboroval IV. mednarodni stenografski zbor (Gabelsbergov sistem), ki so se ga udeležili tudi Slovani. Srbe sta zastopala ministerijalni svetnik Milovanović in advokat Body iz Belgrada, iz Zagreba se je zborovanja udeležil prof. Stanko Miholič. Zanimivo je Miholičevo poročilo o novem slovanskem originalnem stenografskem sistemu Jos. Düricha, ki pomeni za Gabelsbergov sistem na slovanskih tleh „šah kralju“. Dürichov sistem je enoten slovanski sistem, ki ni sestavljen na podlagi katerega posebnega slovanskega jezika, marveč se primerno ozira na posebnosti vseh slovanskih jezikov. Miholič priznava, da se za sedaj Dürichov sistem pri Slovanih težko meri z Gabelsbergovim, a če bo poizkus samostalne slovanske stenografije brez uspeha, „vzroka ne bo iskati v nje nedostatku, marveč — nočem reči, v kineškem „copfu“ Slovanov — v prav slovanskem: *laisser faire — laisser passer.*“

Dr. Fr. Ilešič.

Slovenski pesniki v italijanskem prevodu. V Milanu izhaja že četrto leto ugleden mesečnik „Poesia“, ki priobčuje deloma v originalnem jeziku, deloma v italijanskih prevodih najboljše pesniška dela vseh narodov. Sotrudniki so mu najboljši italijanski literati, kakor G. Pascoli, G. d' Annunzio, Ada Negri, Pascarella, Trilussa in mnogi drugi, posebno francoski. Urednik mu je F. T. Marinetti, rodом Egiptčan, pesnik in bogataš, ki je z dvajsetim letom dosegel doktorski diplom na „Sarboni“ v Parizu. (Glavno njegovo delo, spisano v francoskem jeziku je „Le roi Bombance“). V majski številki te revije so natisnjene pod skupnim naslovom „Poesie slovene“ tri slovenske pesmi v italijanskem prevodu, in sicer: „Urok“ — Aleksandrova, „Meni se hoče!“ — O. Zupančiča, „Zvezdogledom“ — F. Prešerna. Prevode je preskrbel Luigi Crociato (L. Krisan), meščanski učitelj v Trstu in sam priznan italijanski pesnik. Prevodom sicer manjka one pedantne natančnosti v soglašanju z originalom, kakor bi si je morda kdo želel, a to zato, ker so pesmi v istini „prepesnjene“, a to mojstrsko. Naj kažeta to dve kitici:

Urok — 2. kit.

„Tant' è il silenzio in tutto l' universo,
che si dilegua l' anima per esso;
e dei mondi che scivolano pel terso
senti l' attrito e un favellar sommesso . . .“

„Meni se hoče“ — 3. kit.

„E all' uragano vorrei dar la truce
passione, e in fondo al mar ogni mia pena,
perchè l' anima pura nella luce
viva del sol in sua coscienza piena.“

Poleg vsakega prevoda so podane kratke biografske notice. Prelagatelj namerava priobčiti še nekatere cvetke našega umetnega pesništva v italijanskem prevodu, kar bi bilo spričo uglednosti in razširjenosti revije „Poesia“ le želeli.

F. Pl.

Narodna knjigarna

v Ljubljani, Jurčičev trg št. 3

se priporoča slav. občinstvu za dobavo **knjig vseh strok** in **vseh jezikov** ter za **naročevanje vsakovrstnih nepolitičnih časopisov.**

Z „Narodno knjigarno“ združena

**trgovina s papirjem, pisalnimi in
— risalnimi potrebščinami —**

je preskrbljena z najizbornejšim blagom in priporoča vsakovrsten **papir**: kancelijski, konceptni, pismeni, ministrski, dokumentni, ovitni, barvani in za pisanje na stroj; ima svojo bogato zalogo

krasnih kaset pisemskega papirja,

veliko izbiro vsakovrstnih svinčnikov, peres, peresnikov, radirk, čopičev, črnih, barv, kred itd. ter vse risarske in slikarske potrebščine zlasti za realce in gojence obrtne šole.

Nadalje je v zalogi bogata izbira

— trgovskih knjig —

vseh vrst v različni vezbi, istotako **notezov, beležnic, kupnih knjižic** in sploh vseh potrebščin te stroke.

